

TURAN
UNIVERSITY

**Ministry of Science and Higher Education
of the Republic of Kazakhstan**

EURASIAN SCIENTIFIC JOURNAL OF LAW

Scientific journal

ЕУРАЗИЯЛЫҚ ҒЫЛЫМИ ЗАҢ ЖУРНАЛЫ

Ғылыми журнал

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

Научный журнал

**No. 4(9)
2024
Almaty**

Certificate KZ81VPY00058517 dated 07.11.2022
Ministry of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan
Committee for Information

Owner: Establishment
Turan University

Released in December 2022.
once in quarter

EDITORIAL BOARD

Chief Editor

Akimzhanov Talgat Kurmanovich – Doctor of Law, Professor, Turan University (H-index 4)

Responsible Editor

Aldabergenova Nonna Aldabergenovna – PhD in Law, Associate Professor, Turan University (H-index 1)

Editor

Zhappar Karlygash Zinilabidinovna – c.ph.s., PhD, Associate Professor, Turan University

Website Editor

Skuratova Irina Mihajlovna

Members of the editorial board

- 1 Edward Yukhnevich – Doctor of Law, Professor, University of Gdansk, Poland (H-index 2)
- 2 Bukalerovalyudmila Alexandrovna – Doctor of Law, Professor, Peoples' Friendship University of Russia, Russian Federation (H-index 3)
- 3 Zhanuzakova Leila Telmanovna – Doctor of Law, Professor, Turan University (H-index 1)
- 4 Suleymanov Akif Firudinovich – Doctor of Law, Professor, Turan University (H-index 3)
- 5 Alayeva Gulnaz Tursunovna – Candidate of Law, Professor, University Turan (H-index 1)
- 6 Koshkinbayeva Aliya Serzhanovna – PhD, Associate Professor, Turan University (H-index 2)
- 7 Kasymbek Aliya Orynbasarkyzy – PhD, Associate Professor, Turan University (H-index 3)
- 8 Karagusov Farkhad Sergeevich – Doctor of Law, Professor, Caspian University (H-index 3)
- 9 Baymakhanova Dina Muratovna – Doctor of Law, Professor, KazNU named after al-Farabi (H-index 3)
- 10 Bizhanova Aigul Rabkhanovna – Doctor of Law, Associate Professor, KazNPU named after Abaya (H-index 3)
- 11 Khanov Talgat Akhmatzиеvich – Doctor of Law, Professor, Research Institute of Economic and Legal Research at Kazpotrebsoyuz University (H-index 5)
- 12 Dilbarkhanova Zhanat Rahimzhanovna – Doctor of Law, Professor, M. Yesbulatov Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan (H-index 2)
- 13 Akimbekova Saida Aminovna – Doctor of Law, Professor, Caspian University (H-index 5)
- 14 Lapshin Valery Fedorovich – Doctor of Law, Professor, Yugorsky State University, Russian Federation (H-index 2)
- 15 Seliverstov Vyacheslav Ivanovich – Doctor of Law, Professor, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation (H-index 3)

Turan University owns the exclusive rights to reprint
certain materials, publish and use the journal commercially

© Turan University, 2024

Қазақстан Республикасының Ақпарат және қоғамдық даму министірлігі
Ақпарат комитетінің
07.11.2022 ж. KZ81VPY00058517 куәлігі

Меншіктенуші: «Туран»
Университеті» мекемесі

2022 ж. Желтоқсаннан бастап
тоқсанына бір рет шығады

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА

Бас редактор

Акимжанов Талгат Курманович – з.ғ.д., профессор, «Тұран» университеті (H-index 4)

Жауапты редактор

Алдабергенова Нонна Алдабергеновна – з.ғ.к., қауымдастырылған профессор, «Тұран» университеті
(H-index 1)

Редактор

Жаппар Карлыгаш Зинилабидиновна – ф.ғ.к., PhD, қауымдастырылған профессор, «Тұран» университеті

Сайт редакторы

Скуратова Ирина Михайловна

Редакциялық алқа мүшелері

- 1 Юхневич Эдвард – з.ғ.д., профессор, Гданьск университеті, Польша (H-index 2)
- 2 Букалерева Людмила Александровна – з.ғ.д., профессор, Ресей халықтар достығы университеті, РФ (H-index 3)
- 3 Жанузакова Лейла Тельмановна – з.ғ.д., профессор, «Тұран» университеті (H-index 1)
- 4 Сулейманов Акиф Фирудинович – з.ғ. д., профессор, «Тұран» университеті (H-index 3)
- 5 Алаева Гульназ Турсуновна – з.ғ.к., профессор, «Тұран» университеті (H-index 1)
- 6 Кошкинбаева Алия Сержановна – PhD, қауымдастырылған профессор, «Тұран» университеті (H-index 2)
- 7 Қасымбек Әлия Орынбасарқызы – PhD, қауымдастырылған профессор, «Тұран» университеті (H-index 3)
- 8 Карагузов Фархад Сергеевич – з.ғ.д., профессор, Caspian University (H-index 3)
- 9 Баймаханова Дина Муратовна – з.ғ.д., профессор, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (H-index 3)
- 10 Бижанова Айгуль Рабхановна – з.ғ.д., қауымдастырылған профессор, Абай атындағы ҚазҰПУ (H-index 3)
- 11 Ханов Талгат Ахматзиевич – з.ғ.д., профессор, Қазтұтынуодағы университеті экономикалық және құқықтық зерттеулер ҒЗИ директоры (H-index 5)
- 12 Дильбарханова Жанат Рахимжановна – з.ғ.д., профессор, М. Есболатов атындағы ҚР ІІМ Академиясы (H-index 2)
- 13 Акимбекова Саида Аминовна – з.ғ.д., профессор, Caspian University (H-index 5)
- 14 Лапшин Валерий Федорович – з.ғ.д., профессор, Югор мемлекеттік университеті, РФ (H-index 2)
- 15 Селиверстов Вячеслав Иванович – з.ғ.д., профессор, М.В. Ломоносов атындағы ММУ, РФ (H-index 3)

«Тұран» университетінің жеке материалдарды қайта басуға, журналды басып шығаруға
және коммерциялық пайдалануға айрықша құқығы бар

Свидетельство № KZ81VPY00058517 от 07.11.2022 г.
Министерство информации и общественного развития Республики Казахстан
Комитет информации

Собственник: учреждение
«Университет «Туран»

Выходит с декабря 2022 г.
один раз в квартал

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Главный редактор

Акимжанов Талгат Курманович – д.ю.н., профессор, университет «Туран» (H-index 4)

Ответственный редактор

Алдабергенова Нонна Алдабергеновна – к.ю.н., ассоциированный профессор, университет «Туран» (H-index 1)

Редактор

Жаппар Карлыгаш Зинилабидиновна – к.ф.н., PhD, ассоциированный профессор, университет «Туран»

Редактор сайта

Скуратова Ирина Михайловна

Члены редакционной коллегии

- 1 Юхневич Эдвард – д.ю.н., профессор, Гданьский университет, Польша (H-index 2)
- 2 Букалерева Людмила Александровна – д.ю.н., профессор, Российский университет дружбы народов, РФ (H-index 3)
- 3 Жанузакова Лейла Тельмановна – д.ю.н., профессор, университет «Туран» (H-index 1)
- 4 Сулейманов Акиф Фирудинович – д.ю.н., профессор, университет «Туран» (H-index 3)
- 5 Алаева Гульназ Турсуновна – к.ю.н., профессор, университет «Туран» (H-index 1)
- 6 Кошкинбаева Алия Сержановна – PhD, ассоциированный профессор, университет «Туран» (H-index 2)
- 7 Қасымбек Алия Орынбасарқызы – PhD, ассоциированный профессор, университет «Туран» (H-index 3)
- 8 Карагусов Фархад Сергеевич – д.ю.н., профессор, Caspian University (H-index 3)
- 9 Баймаханова Дина Муратовна – д.ю.н., профессор, КазНУ им. аль-Фараби (H-index 3)
- 10 Бижанова Айгуль Рабхановна – д.ю.н., ассоциированный профессор, КазНПУ им. Абая (H-index 3)
- 11 Ханов Талгат Ахматзиевич – д.ю.н., профессор, НИИ экономических и правовых исследований университета Казпотребсоюз (H-index 5)
- 12 Дильбарханова Жанат Рахимжановна – д.ю.н., профессор, Академия МВД РК имени М. Есбұлатова (H-index 2)
- 13 Акимбекова Саида Аминовна – д.ю.н., профессор, Caspian University (H-index 5)
- 14 Лапшин Валерий Федорович – д.ю.н., профессор, Югорский государственный университет, РФ (H-index 2)
- 15 Селиверстов Вячеслав Иванович – д.ю.н., профессор, МГУ им. М.В. Ломоносова, РФ (H-index 3)

Университету «Туран» принадлежат исключительные права на перепечатку отдельных материалов, издание и коммерческое использование журнала

© Университет «Туран», 2024

IN THE ISSUE

1 STATE LAW AND MANAGEMENT

Aliev B.A., Suleymanov A.F.

Countering terrorism: negotiation process as an important stage in anti-terrorist special operations 7

2 CIVIL LAW, CIVIL PROCESS

Karymsakova R.D.

About problem of classification of forensic philological expertise 13

3 CRIMINAL LAW, CRIMINAL PROCESS

Daubassova Sh.S., Alaeva G.T., Dzhumabayeva K.A.

AI and criminal surveillance in Kazakhstan 19

Tleshaliyev N.D., Kussainov S.ZH., Batyrbay N.M.

Formation of the methodology of criminology as scientific knowledge 30

Tulebayeva A.S., Adilova K.A.

Types of tourism crimes and their legal and social characteristics 39

4 INTERNATIONAL AND COMPARATIVE LAW

Zhaksylykbayeva A.A., Aldabergenova N.A.

Legal regulation of digital assets exchanges:
on the example of binance 44

Gabdolla N.B.

Analysis of the legal foundations of international legal cooperation
and their effectiveness in the recovery of illegally assets 52

НӨМІРДЕ. В НОМЕРЕ

1 МЕМЛЕКЕТТІК ҚҰҚЫҚ ЖӘНЕ БАСҚАРУ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ПРАВО И УПРАВЛЕНИЕ

Алиев Б.А., Сулейманов А.Ф.

Терроризмге қарсы іс-қимыл: келіссөз жүргізу терроризмге
қарсы арнайы операциялардағы маңызды кезең ретінде 7

2 АЗАМАТТЫҚ ҚҰҚЫҚ, АЗАМАТТЫҚ ҮРДІС ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО, ГРАЖДАНСКИЙ ПРОЦЕСС

Карымсакова Р.Д.

К проблеме классификации судебной филологической экспертизы..... 13

3 ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ, ҚЫЛМЫСТЫҚ ҮРДІС УГОЛОВНОЕ ПРАВО, УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС

Daubassova Sh.S., Alaeva G.T., Dzhumabayeva K.A.

AI and criminal surveillance in Kazakhstan..... 19

Tleshaliyev N.D., Kussainov S.ZH., Batyrbay N.M.

Formation of the methodology of criminology as scientific knowledge 30

Түлебаева А.С., Адилова К.А.

Туризм саласындағы құқық бұзушылықтардың түрлері мен олардың
құқықтық және әлеуметтік ерекшеліктері..... 39

4 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖӘНЕ САЛЫСТЫРМАЛЫ ҚҰҚЫҚ МЕЖДУНАРОДНОЕ И СРАВНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

Zhaksylykbayeva A.A., Aldabergenova N.A.

Legal regulation of digital assets exchanges:
on the example of binance 44

Ғабдолла Н.Б.

Заңсыз иемденілген активтерді қайтару саласындағы
халықаралық-құқықтық ынтымақтастықтың құқықтық
негіздері мен олардың тиімділігін талдау..... 52

1 STATE LAW AND MANAGEMENT

МЕМЛЕКЕТТІК ҚҰҚЫҚ ЖӘНЕ БАСҚАРУ

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ПРАВО И УПРАВЛЕНИЕ

FTAXP 10.81.71
ӨОЖ 343.9.01
JEL K14

<https://doi.org/10.46914/2959-4197-2024-1-4-7-12>

АЛИЕВ Б.А.,^{*1}

PhD, доцент.

*e-mail: antiterror-baku@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-0104-4921

СУЛЕЙМАНОВ А.Ф.,²

з.ғ.д., профессор.

e-mail: akif_sulei@mail.ru

ORCID ID: 0000-0001-5848-7884

¹Әзірбайжан Республикасы Әділет Министрлігі
сот сараптамалары орталығы,

Баку қ., Әзірбайжан

²Қазақстандағы парламентаризмді дамыту қоры,
Алматы қ., Қазақстан

ТЕРРОРИЗМГЕ ҚАРСЫ ІС-ҚИМЫЛ: КЕЛІССӨЗ ЖҮРГІЗУ ТЕРРОРИЗМГЕ ҚАРСЫ АРНАЙЫ ОПЕРАЦИЯЛАРДАҒЫ МАҢЫЗДЫ КЕЗЕҢ РЕТІНДЕ

Аңдатпа

Мақала кепілге алу және дәлме дәл, нақты келіссөздер жүргізудің даулы мәселелеріне арналған. Онда келіссөз жүргізушіге қойылатын шарттар, оның психологиялық тұрғыдан дайындығы және кез келген жағдайларда келіссөздер жүргізу дағдылары қарастырылады. Сондай-ақ, келіссөз жүргізудің түрлі модельдері ұсынылады. Кепілге алу және ұрлау террористік әрекеттің ең қауіпті түрлерінің бірі болып қала береді [1, 391 б.]. Кепілге алынған адамдарды босату жөніндегі арнайы операцияның сәтті және тиімді болуы бірқатар факторларға байланысты екені белгілі. Олардың арасында мамандардың пікірінше, келіссөздер жүргізу маңызды болып табылады. Сонымен қатар, келіссөз жүргізушінің рөлі ерекше, өйткені арнайы операцияның нәтижесі көбінесе қылмыстан толық бас тартуға байланысты (тиісінше, кепілге алынғандарды босату және террористерді бейтараптандыру бойынша терроризмге қарсы операцияны жүзеге асыратын арнайы бөлімшелер қызметкерлерінің де өмірін құтқару) екінші жағынан, жоғарыда аталған адамдарға ең аз зиян келтіретін әдіс. Келіссөз жүргізушіге қойылатын талаптардың ішінде оның жеке басының сипаттамалары мен қабілеттеріне қойылатын шарттардың тұтас жүйесін дайындау өзекті мәселе екендігіне шүбәміз жоқ. Тәжірибе көрсеткендей, бұл тезистің дәлелі кепілге алумен байланысты қылмыстарды жариялау үрдісі болып табылады. Бүгінгі таңда құқықбұзушылық сипатындағы қылмыстардан құқық қорғау күштерінен қашып кетуге тырысатын адамдардың амалы жоқтықтан, ауқымды террористік актілерге дейін өз еліндегі және шетелдегі әлеуметтік-саяси жағдайға әсер ету үшін кепілге алу әрекетінің ауқымы өсуде. Сот төрелігінен қашу мақсатында кепілге алушының қойған шарттары қысқа уақыт ішінде орындалуы мүмкін емес талаптар болып көрінеді.

Тірек сөздер: кепілге алу, террористік акт, эмоционалды шиеленіс, келіссөз жүргізуші, террористтің жеке басы.

Кіріспе

Бүгінде әлемде адам ұрлығы және оны кепілге алу террористік әрекеттің ең қауіпті және көп кездесетін түрлерінің бірі. Кепілге алынған адамды құтқару үшін жүргізілген қадамның сәтті болуы екі жақтың арасында жүргізілетін келіссөздердің маңызы орасан зор. Біздің көзқарасымыз бойынша, кепілге алынған адамдармен келіссөздер жүргізудің бірқатар шарттары мен міндеттерін бөліп қарастыру керек. Олар өздері бірлесіп келіссөзшінің жеке басына тікелей қойылатын психологиялық шарттарды анықтайды [2, 28 б.]. Мұндай жағдайда келіссөздер жүргізу талаптарының ішінде төмендегілерді бөліп көрсетуге болады:

- ♦ Келіссөз жүргізушінің денсаулық жағдайы мен өміріне төнейін деп тұрған қауіпі;
- ♦ бір жағынан кепілге алынғандардың денсаулығы мен өмірін сақтау, екінші жағынан, терроризмге қарсы операция штабы қойған міндеттерді орындау үшін келіссөз жүргізушіге жүктелген жауапкершілік;
- ♦ ақпаратының анық еместігі мен белгісіздігі;
- ♦ шешімдерді қабылдау уақытының аздығы және келіссөзшінің іс-әрекеттерінің заңнамамен де, арнайы операция штабының қабылданған шешімдерімен де шектелуі;
- ♦ шамадан тыс психо-эмоционалды шиеленіс;
- ♦ «әлеуметтік окшаулау», келіссөздер жүргізу немесе оларды бұзу процесіне жеке басымен жауапты болу;
- ♦ бұл кездейсоқ оқиға орын алғанда арнайы операцияны жүргізетін мамандардың тапшы болуы.

Кепілге алынған адамдарды босату жөніндегі арнайы операция шеңберінде келіссөз жүргізушіге артылған маңызды қызметтердің ішінде мыналарды бөліп көрсетуге болады: келіссөз барысында психологиялық-эмоционалды шиеленісті жою; кепілге алынғандарды босату жөніндегі арнайы операцияны жүргізу аумағындағы жағдайларды анықтау; террористердің жеке басын (тұлғаларын), олардың санын, жасын, физикалық, психикалық және басқа да ерекшеліктерін, олардың ниеттері, террористік актіге қатысатын басқа қылмыстық топтармен (адамдармен) байланыстары туралы мәліметтерді, қару түрлері мен санын анықтау; кепілге алынғандардың саны мен санаттарын, олардың физикалық жай-күйін (денсаулығын және т.б.) анықтау; техникалық байланыс құралдарын пайдалана отырып, келіссөздердің неғұрлым ыңғайлы түрін таңдау, ауызша, бетпе-бет, жазбаша.

Материалдар мен әдістер

Аталған өзекті тақырыпты зерттеу кезінде жалпы ғылыми және жеке ғылыми әдістер қолданылды. Атап айтсақ, цивилдік құқық ғылымында жеке құқықтық әдіс ретінде құқықтанудың салыстырмалы талдау жасау, кешенді талдау, статистикалық саралап бағалау (оның ішінде құжаттарды зерттеу, контент талдау) жатады. Сонымен бірге зерттеу барысында нормативтік құқықтық актілері мен іс материалдары пайдаланылды, оларды талдау қылмыстық іс жүргізудің заңдылығын, негізділігін бағалауға мүмкіндік берді. Әдістеме салыстырмалы құқықтық талдауды, кейстерді зерттеуді және тәжірибедегі көп жылғы еңбек өтілімі бар мықты мамандармен сұхбатты қамтыды.

Осы айтылғандарға сүйене отырып, даулы мәселелерді зерттеу аясында психология ғылымының эмпирикалық зерттеулермен жинақталған тәжірибесінің негізінде, біздің пікіріміз бойынша, дауға қатысушылардың көбісінің тұлғалық қасиеттеріне тоқталуға болады.

Сонымен, Ю.С. Горбунов пікірі бойынша, егер бір тарап (біздің жағдайда –кепілге алынған адамдар) белгілі бір дауды талқылаудың деструктивті әдістерін қолданса, мысалы: қорқыту, қорлау, оның үстем жағдайына сілтеме жасау (қару-жарак, кепілге алынғандардың өлімі, стратегиялық объектіні бұзу ықтималдығы және т.б.), мәселені талқылаудан жалтару, қарсы екінші тарап келесі әдістерге яғни диалогты жалғастыруға қарсы тұруына мәжбүр [3, 72 б.]. Жоғарыда аталған келіссөздер жүргізуші адамның жеке басына қойылатын негізгі талап оның коммуникативті қабілеттеріне, қарым-қатынас психологиясын білуге, сондай-ақ келіссөздер

барысында туындайтын жанжалды жағдайларды женудің әдістері мен тәсілдерін білуге қойылатын талаптар болады деген қорытынды жасауға болады.

Нәтижелер мен талқылау

Д.В. Ольшанскийдің көзқарасы бойынша, [4, 57 б.] қарама қайшы екі тараптың өзара қарым қатынасы негізінде кепілге алынған адамдардың эмоционалды жай күйлерін түсіндіру қабілеті жатыр, бұл өз кезегінде террористердің мінез-құлқын, олардың қауіптерінің шындығын, кепілге алынғандардың денсаулығы мен өмірін болжауға мүмкіндік береді. Зерттеу нысаны ретінде адамның барлық жағдайларының ішінен кепілге алынған адамдар болатын эмоционалды шиеленіс жағдайын таңдай отырып, зерттеушілер, әдетте, келесі пікірлерді басшылыққа алады. Эмоционалды жай күйлер – қарқындылықтың белгілі бір дәрежесі – адамның кез-келген іс-әрекетімен бірге жүреді, өйткені олар психологияда мотивтер мен сәттілік арасындағы қатынастардың жалпы тұжырымдамасын немесе субъектінің іс-әрекетіне жауап беретін сәтті іске асыру мүмкіндігін көрсетеді. Эмоционалды күйлердің анықтайтын белгілерінің бірі – олардың «интегративтілігі» бүкіл адам ағзасын қамтитын эмоционалды күйлер адамның іс-әрекетінің тиімді, әрі сәтті болуына орасан зор ықпал етеді. Эмоционалды шиеленіс жағдайы, атап айтқанда, сенсорлық сияқты салыстырмалы түрде қарапайым ғана емес, сонымен қатар күрделі – интеллектуалды процестерге де әсер етеді. Сондықтан бірқатар маңызды тәжірибелік міндеттердің шешімдері эмоционалды шиеленістің күйін уақытында объективті тануға және адамның эмоционалды тұрақтылығын болжай білуге байланысты. Осылайша, жоғарыда аталған модельдің өкілдері келіссөз жүргізушінің жеке басына қойылатын негізгі талаптар оның эмоционалды саласының сипаттамалары және қарым-қатынас серіктесінің эмоционалды күйлерін тану қабілеттері деп санайды.

Даулы жағдайлардың тағы бір кең таралған түрі тиісінше, осындай қарым-қатынасқа қатысушыларға қойылатын талаптар, қарым-қатынас процесіне қатысушылардың интеллектуалды және ерікті қасиеттерінің үстемдігін болжайды [5, 158 б.]. Осылайша, тергеуші кепілге алынған адаммен әігмелесе отырып, ең алдымен салыстыру, талдау, синтездеу, абстракциялау, жалпылау, рефлексия, қорытынды және т.б. нысандарда жүйелеу сияқты ақыл-оймен жұмыс жасайды, яғни басқаша айтқанда, келіссөздер тақырыбы когнитивті бағалауға жүгінеді. Сондай-ақ, қарастырылып отырған модель жанжалды қарым-қатынасқа қатысушының жеке басының кейбір қасиеттерінің дамуының жоғары деңгейін болжайды, атап айтқанда-адамның өз міндеттерін терең түсінудегі принциптілігі мен сенімділігінде және оларды шешу қажеттілігінде көрінетін фокус; бастамашылық, шешімділік пен ұстамдылық – қабылданған шешімдердің уақтылығы, іс-әрекеттер мен мәлімдемелердегі жағымсыз көріністерді тежеу; тәуелсіздік-бұл өзінің іс-әрекеттері мен іс-әрекеттеріне де, басқалардың іс-әрекеттеріне де сын көзбен қарау, басқалардың немесе үшінші тұлғалардың ықпалына түспеу, егер қылмыстық топ кепілге алуды жүзеге асырса, олардың араласуы мүмкін.

Жоғарыда қарастырылған дау-жанжалдарды қарым-қатынас модельдері және келіссөздер процесіне қатысушылардың әртүрлі жеке қасиеттер мен қабілеттерге сүйенуі келіссөз жүргізушінің алдына қойылған міндеттерді белгілі бір дәрежеде шешуге әсерін тигізеді. Сонымен қатар, мұндай мәселені қою кезінде келіссөздер жүргізу тәсілін таңдау, оларды жүргізу шарттарын ескеріп, сондай-ақ өз кезегінде есірткі психотропты заттардан (алкогольден және т.б.) мас болудан бастап, психикалық ауруға дейінгі әртүрлі себептерден туындаған психикалық жағдайы өзгерген террористермен келіссөздер жүргізу мәселесі толығымен шешілмеген күйінде қалып отыр. Бұл жағдайда, әрине, келіссөз жүргізушіден жоғарыда аталған жағдайлардың мінез-құлық референттерін, сондай-ақ олардан кейінгі күйлерді білу талап етіледі.

Келіссөз жүргізушіге келіссөздер процесін жүргізудің таңдалған тактикасына қарамастан, ең алдымен, талап қоюдың соңғы формасы талап ететін қарым-қатынастың арнайы құрылған кедергілерін жою үшін білім мен тәжірибелік дағдылар керек.

Келіссөз жүргізу біткеннен кейін келіссөз жүргізуші арнайы бөлімнің психологымен бірге кесте негізінде қылмыскердің жеке басын сипаттайды [6, 267–271 бб.].

Қорытынды

Қорытындылай келе, біздің пікіріміз бойынша, кепілге алынған адамдармен келіссөздер процесінің шарттары мен міндеттерін талдай отырып, келіссөзшінің жеке басына қойылатын негізгі психологиялық талаптар мыналарды мойындау керек:

1. Келіссөз жүргізушіге бір жағынан кепілге алынғандарды босату және террористерді бейтараптандыру жөніндегі терроризмге қарсы операция штабының алдына қойған міндеттерін шешуге ықпал ететін қарым – қатынас стилі мен дәлелдерін таңдауға мүмкіндік беретін ойлаудың ұтқырлығы, ал екінші жағынан-кепілге алынғандарды босату және террористерді ұстау жөніндегі арнайы операцияның күш қолдану жүргізу барынша тиімді және қауіпсіз болатын жағдай туғызуға ықпал ететін ойлаудың ұтқырлығы.

2. Көп уақыт бойы эмоционалды тұрақтылық келіссөздер жүргізу жағдайларының әсерін бейтараптандыруға және тиісінше тиімді жалғастыруға ықпал етеді.

3. Белгісіздікке төзімділік. Кепілге алынған адамдармен келіссөздер жүргізу жағдайы оны шешудің нақты белгіленген шарттарының болмауымен сипатталады. Бұл жағдайда келіссөз жүргізуші террористермен «кері байланыстың» болмауына барабар жауап беруі керек.

4. Іс шаралар ұйымдастыруды жүргізу және уақытты созу мүмкіндігі. Сәтті және табысты келіссөз жүргізудің бірден бір жолы қылмыскердің ұсынған талаптарының кез келгені үшін оны алмастыра алатын басқа жол ұсына білуі [7, 159 б.].

Кепілге алынған адамдарды босату жөніндегі арнайы операциялардағы келіссөздер процесінің субъектісі ретінде келіссөз жүргізушінің жеке басына жоғарыда көрсетілген психологиялық талаптарға сүйене отырып, біздің ойымызша, келіссөздерді дайындаудың болжамды көп деңгейлі моделін тұжырымдауға болады, атап айтқанда:

1. Кепілге алынған қылмыскерлермен байланысы қызметтік міндеттерін орындауға байланысты мүмкін болатын адамдар (мысалы: пенитенциарлық жүйенің, құқық қорғау органдарының қызметкерлері, Ішкі әскерлердің әскери қызметшілері). Мұндай санаттағы адамдар, ең алдымен, қалыптасқан жағдайлардағы мінез-құлық туралы білімі, іс-әрекеттер мен вербальды өрнектердегі ұстамдылық, әрі қарайғы әрекеттер регламентін білуі қажет.

2. Кепілге алынған қылмыскерлермен байланысы бар адамдар ең ықтимал талабы ретінде ұсынылады. Адамдардың бұл санаты білімнен басқа, қарым-қатынас дағдылары мен эмоционалды жағдайларды анықтау дағдыларын, сондай-ақ дау-жанжалды жағдайларды шешудің амал тәсілдерін білуі керек. Бұл адамдар кепілге алынғандарды босату жөніндегі арнайы операцияны жүргізу шеңберінде келіссөздер процесін жүргізу жағдайындағы ұсынылған және ұсынылмаған іс-әрекеттер туралы хабардар болуға тиіс екенін ерекше атап өтеміз.

3. Кепілге алынған қылмыскерлермен байланысы олардың кәсіби қызметіне байланысты міндетті болып табылатын адамдар, яғни терроризмге қарсы операция штабы келіссөздер процесін жүргізетін негізгі адамдар ретінде тартатын келіссөз жүргізушілер. Бұл адамдар үшін жеке қасиеттер мен қабілеттер жиынтығы міндетті болып табылады, олардың рөлі осы жерде ашылды деп ойлаймын.

4. Бүгінгі таңда құқық қорғау органдарының құрылымында кадр аппараттарының психологтары «қызметкерлердің жеке ерекшеліктері мен кәсіби қызметін зерттеу, кәсіби іріктеу процесінде» жеке құраммен жұмыс жасау кезінде қолданатын негізгі әдістер: психоллингвистика әдісі; жағдайлар мен әрекеттерді психологиялық модельдеу әдісі; кешенді әдіс және т.б. [8, 208–209 бб.].

Біздің ойымызша, келіссөз жүргізушінің жеке басына қойылатын психологиялық талаптардың көтерілген мәселесі жан-жақты және бір мақаланың шеңберінде шешілмейді. Сондай-ақ, аталған өзекті мәселе жан-жақты, пәнаралық зерттеуді қажет етеді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Международный терроризм: борьба за геополитическое господство. Монография. – Москва: РАГС, 2005.

2 Устинов В.В. Международный опыт борьбы с терроризмом: стандарты и практика. – Москва: Юрлитинформ, 2002.

- 3 Горбунов Ю.С. Терроризм и правовое регулирование противодействия ему. Монография. – Москва: «Молодая гвардия», 2008.
- 4 Ольшанский Д.В. Психология терроризма. Монография. – Санкт-Петербург: «Питер», 2002.
- 5 Литвинов Н.Д. Террористические организации: формирование и деятельность (политико-правовой анализ). Монография / под ред. С.Е. Вицина. – Москва-Воронеж: ВИ МВД России, 1999.
- 6 Лерой Томпсон. Антитеррор: руководство по освобождению заложников / Перевод с англ. К. Ткаченко. – Москва: ФАИР-ПРЕСС, 2005.
- 7 Марьин М.И., Касперович Ю.Г. Психологическое обеспечение антитеррористической деятельности: учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – Москва: Издательский центр «Академия», 2007.
- 8 Ивахин А.Е., Прыгунов П.Я. Оперативная деятельность и вопросы конспирации в работе спецслужб (по материалам открытой печати и литературы). В 6-ти томах, т.1. – Киев: КНТ, 2020.

REFERENCES

- 1 Mezhdunarodnyj terrorizm: bor'ba za geopoliticheskoe gospodstvo. Monografija. Moskva: RAGS, 2005. (In Russian).
- 2 Ustinov V.V. (2002) Mezhdunarodnyj opyt bor'by s terrorizmom: standarty i praktika. Moskva: Jurlitinform. (In Russian).
- 3 Gorbunov Ju.S. (2008) Terrorizm i pravovoe regulirovanie protivodejstvija emu. Monografija. Moskva: «Molodaja gvardija». (In Russian).
- 4 Ol'shanskij D.V. (2002) Psihologija terrorizma. Monografija. – Sankt-Peterburg: «Piter». (In Russian).
- 5 Litvinov N.D. (1999) Terroristicheskie organizacii: formirovanie i dejatel'nost' (politiko-pravovoj analiz). Monografija / pod red. S.E. Vicina. Moskva-Voronezh: VI MVD Rossii. (In Russian).
- 6 Leroj Tompson. (2005) Antiterror: rukovodstvo po osvobozhdeniju zalozhnikov / Perevod s angl. K. Tkachenko. Moskva: FAIR-PRESS. (In Russian).
- 7 Mar'in M.I., Kasperovich Ju.G. (2007) Psihologicheskoe obespechenie antiterroristicheskoy dejatel'nosti: uchebnoe posobie dlja studentov vysshih uchebnyh zavedenij. Moskva: Izdatel'skij centr «Akademija». (In Russian).
- 8 Ivahin A.E., Prygunov P.Ja. (2020) Operativnaja dejatel'nost' i voprosy konspiracii v rabote specslozhhb (po materialam otkrytoj pechati i literatury). V 6-ti tomah, t.1. Kiev: KNT. (In Russian).

АЛИЕВ Б.А.,*¹

PhD, доцент.

*e-mail: antiterror-baku@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-0104-4921

СУЛЕЙМАНОВ А.Ф.,²

д.ю.н., профессор.

ORCID ID: 0000-0001-5848-7884

e-mail: akif_sulei@mail.ru

¹Центр судебной экспертизы МЮ АР,

г. Баку, Азербайджан

²Фонд развития парламентаризма в Казахстане,

г. Алматы, Казахстан

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ ТЕРРОРИЗМУ: ПЕРЕГОВОРНЫЙ ПРОЦЕСС КАК ВАЖНЫЙ ЭТАП В АНТИТЕРРОРИСТИЧЕСКИХ СПЕЦОПЕРАЦИЯХ

Аннотация

Статья посвящена проблемным вопросам захвата заложников и правильного ведения переговоров, в ней рассматриваются основные требования, предъявляемые к человеку-переговорщику, его психологическая готовность и навыки ведения переговоров в различных ситуациях. Рекомендуются различные модели переговоров. Заложники и похищения остаются одними из самых опасных видов террористической деятель-

ности [1, с. 391]. Известно, что успех спецоперации по освобождению заложников зависит от ряда факторов, среди которых, по мнению специалистов, важным является проведение переговоров. Кроме того, роль переговорщика особенная, так как результат спецоперации во многом зависит от полного отказа от преступления (соответственно, спасения жизни как заложников, так и сотрудников специальных подразделений, осуществляющих антитеррористическую операцию по освобождению заложников и нейтрализации террористов). Актуальность разработки целостной системы требований к переговорщику, в том числе требований к его личностным характеристикам и способностям, не вызывает сомнений. Как показывает практика, доказательством этого тезиса является тенденция пропаганды преступлений. Масштабы последнего варьируются от деяний преступного характера (от «отчаяния» людей, пытающихся избежать задержания правоохранительными органами) до крупномасштабных террористических актов (взятие в заложники, чтобы повлиять на социально-политическую ситуацию в своей стране и за рубежом). Список требований к заложникам варьируется от возможности избежать правосудия до представления невозможных требований, таких как изгнание военного контингента из любой страны, региона и т.д.

Ключевые слова: захват заложников, террористический акт, эмоциональное напряжение, переговорщик, личность террориста.

ALIEV B.A.,*¹

PhD, associate professor.

*e-mail: antiterror-baku@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-0104-4921

SULEYMANOV A.F.,²

d.l.s., professor.

e-mail: akif_sulei@mail.ru

ORCID ID: 0000-0001-5848-7884

¹Court Expertise Center of the Ministry
of Justice of the Azerbaijan Republic,
Baku, Azerbaijan

²Fund for the Development
of Parliamentarism in Kazakhstan,
Almaty, Kazakhstan

COUNTERING TERRORISM: NEGOTIATION PROCESS AS AN IMPORTANT STAGE IN ANTI-TERRORIST SPECIAL OPERATIONS

Abstract

The article is devoted to problematic issues of hostage-taking and proper negotiation. It examines the basic requirements for a human negotiator, his psychological readiness and negotiation skills in various situations. Various negotiation models are recommended. Hostages and kidnappings remain one of the most dangerous types of terrorist activity [1, p. 391]. It is known that the success of a special operation to free hostages depends on a number of factors, among which, according to experts, negotiations are important. In addition, the role of the negotiator is special, since the result of a special operation largely depends on the complete abandonment of the crime (respectively, saving the lives of both hostages and employees of special units carrying out an anti-terrorist operation to free hostages and neutralize terrorists). On the one hand, on the other hand, the attack that causes the least damage to the aforementioned people. The relevance of developing an integrated system of requirements for a negotiator, including requirements for his personal characteristics and abilities, is beyond doubt. As practice shows, the proof of this thesis is the tendency to promote hostage crimes. The scale of the latter ranges from crimes of a criminal nature (from the “desperation” of people trying to avoid being detained by law enforcement agencies) to large-scale terrorist acts (taking hostages to influence the socio-political situation in their country and abroad). The list of demands for hostages ranges from the possibility of avoiding justice to the presentation of impossible demands, such as the expulsion of a military contingent from any country, region, etc.

Key words: hostage-taking, terrorist act, emotional tension, negotiator, identity of the terrorist.

2 CIVIL LAW, CIVIL PROCESS

АЗАМАТТЫҚ ҚҰҚЫҚ, АЗАМАТТЫҚ ҮРДІС

ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО, ГРАЖДАНСКИЙ ПРОЦЕСС

МРНТИ 10.81.35

УДК 343.851.5

JEL K 14

<https://doi.org/10.46914/2959-4197-2024-1-4-13-18>

КАРЫМСАКОВА Р.Д.,*¹

к.ф.н., ассоциированный профессор.

*e-mail: rakhilya.11@mail.ru

ORCID ID: 0009-0000-9591-7529

¹Университет «Туран»,

г. Алматы, Казахстан.

К ПРОБЛЕМЕ КЛАССИФИКАЦИИ СУДЕБНОЙ ФИЛОЛОГИЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ

Аннотация

В статье затрагивается вопрос о нецелесообразности наделяния судебной филологической экспертизы статусом психолого-филологической экспертизы с учетом исследуемого материала и сфер компетенций филолога и психолога. Автор знакомит адресата с содержанием дискуссий в российском научном и экспертном сообществе об обязательном привлечении психологов к анализу смыслового содержания информационных материалов, ставит вопрос о необходимости пересмотра места судебной филологической экспертизы в казахстанской классификации судебных экспертиз.

Ключевые слова: судебная психолого-филологическая экспертиза, филолог, психолог, классификация, информационный материал.

Введение

На сегодняшний день судебная филологическая экспертиза не занимает надлежащее ей место в родовидовой классификации судебных экспертиз. В «Перечне видов судебных экспертиз, проводимых органами судебной экспертизы, и экспертных специальностей, квалификация по которым присваивается Министерством юстиции Республики Казахстан» (2017) судебная филологическая экспертиза наряду с судебно-экспертным психолого-криминалистическим исследованием (18.1) и судебно-экспертным инженерно-психофизиологическим исследованием (18.3) отнесена как судебная психолого-филологическая экспертиза (18.2) к судебной экспертизе психофизиологических процессов человека.

Таким образом, филологическая экспертиза оказывается комплексной, несамостоятельной судебной экспертизой, требующей безусловной обязательности привлечения психологов к анализу содержания (смысла) информационных материалов. Целесообразность данного подхода в российском научном и экспертном сообществе неоднократно являлась предметом оживленных дискуссий, но при этом судебная лингвистическая экспертиза по предмету исследования в России была и остается однородной (проводимой по одной экспертной специальности). В казахстанской классификации судебных экспертиз указанный «комплексный» статус филологической экспертизы остается прежним, не меняется.

Материалы и методы

Материал статьи отражает вопрос о нецелесообразности наделения судебной филологической экспертизы статусом психолого-филологической экспертизы с учетом исследуемого материала и сфер компетенций филолога и психолога, также вопрос о необходимости пересмотра места судебной филологической экспертизы в казахстанской классификации судебных экспертиз. Применены методы научного анализа, обобщения, сравнения.

Психология как наука о психике и психической деятельности человека не имеет прямого отношения к анализу содержания информационного сообщения. Предметом судебной психологической экспертизы являются фактические данные о закономерностях и особенностях протекания и о структуре психической деятельности лица, а также об условиях отражения им объективной реальности, устанавливаемые путем психологического исследования и экспертной оценки [1, с. 14]. Кроме того, изучение формы и смыслового содержания различного рода текстовых материалов в филологической экспертизе не имеет целью определение индивидуальных особенностей автора к формированию и передаче различного рода сообщений средствами устной и/или письменной речи, в отличие от предмета судебной психолого-филологической экспертизы, как это утверждается в характеристиках психолого-филологической экспертизы: психолого-филологическая экспертиза – отрасль практической деятельности, направленная на изучение формы и смыслового содержания различного рода текстовых материалов с целью определения индивидуальных особенностей автора к формированию и передаче различного рода сообщений средствами устной и/или письменной речи, а также особенностей коммуникативного взаимодействия участников общения (<https://forensics.kz/ru/usluga/psihologiyaly-filologiyaly-zertteu>).

Результаты и обсуждение

Объектом исследования психолога является личность, однако личностные качества лица, создавшего текст, проявляются опосредованно – через сам текст, через языковые средства, которые традиционно и в полной мере анализируются методами лингвистики. Как показывает практика, обязательное привлечение к производству экспертиз, связанных с необходимостью исследования устного или письменного текста, экспертов, обладающих специальными знаниями в области психологии, не является мотивированным [2, с. 27].

Указанная позиция представляется логичной и оправданной, поскольку исследование смысловой направленности, включающей определение коммуникативной задачи и целевой установки информационных материалов, выраженных в словесной форме, относится к компетенции лингвистов, что закреплено в научных трудах ученых. Например, в работах В.Н. Ярцевой, Е.В. Падучевой, М.Г. Безяевой, И.М. Кобозевой, О.С. Иссерс и других. [2, с. 27].

Данное положение поддерживается позицией Верховного суда РФ, выраженной в Постановлении пленума Верховного суда РФ от 28 июля 2011 г. № 11 «О судебной практике по уголовным делам о преступлениях экстремистской направленности»: «В необходимых случаях для определения целевой направленности информационных материалов может быть назначено производство лингвистической экспертизы. К производству экспертизы могут привлекаться, помимо лингвистов, и специалисты соответствующей области знаний (психологи, историки, религиоведы, антропологи, философы, политологи и др.). В таком случае назначается производство комплексной экспертизы». С учетом разъяснений высшей судебной инстанции именно лингвистическая экспертиза (ее средства и методы) является основополагающей.

Указанная позиция закрепляется пунктом из Постановления пленума Верховного суда РФ № 41 от 3 ноября 2016 г. «О внесении изменений в постановления пленума Верховного суда Российской Федерации от 9 февраля 2012 года № 1 «О некоторых вопросах судебной практики по уголовным делам о преступлениях террористической направленности»: «При решении вопроса о направленности действий лица, разместившего какую-либо информацию либо выразившего свое отношение к ней в сети Интернет или иной информационно-телекоммуникационной сети, на возбуждение ненависти либо вражды, а равно унижение достоинства человека

либо группы лиц следует исходить из совокупности всех обстоятельств содеянного и учитывать, в частности, контекст, форму и содержание размещенной информации, наличие и содержание комментариев или иного выражения отношения к ней». Здесь в качестве необходимых составляющих анализа ситуации указаны компоненты, оценка которых может быть осуществлена с привлечением специалиста в области лингвистической экспертизы (так как речь идет о традиционных объектах анализа, входящих в компетенцию лингвиста). С учетом актуальных разъяснений позиции Верховного суда РФ проведение комплексного психолого-лингвистического исследования материалов экстремистской направленности представляется избыточным и не мотивированным необходимостью решения типовых задач, которые эффективно решаются методами лингвистической экспертизы. (При необходимости к экспертному исследованию наряду с обязательным участием лингвиста (филолога) могут быть привлечены другие специалисты. Так, специальных религиозных знаний наряду с лингвистическим анализом в преобладающей части требуют тексты религиозного характера). Таким образом, в случаях, когда криминалистически значимым объектом выступает вербально выраженный текст, он в полной мере может быть исследован только лингвистом (филологом). Заключение эксперта-лингвиста достаточно для обеспечения доказательной базы, о чем свидетельствует практика судопроизводства.

Указанная позиция находит свое отражение и в нормативном акте Верховного суда РК. Так, пункт 20 Нормативного постановления Верховного суда Республики Казахстан от 8 декабря 2017 года № 11 «О некоторых вопросах судебной практики по применению законодательства о террористических и экстремистских преступлениях» гласит:

«20. Разъяснить, что при досудебном расследовании и рассмотрении судами дел, связанных с терроризмом и экстремизмом, могут быть использованы специальные знания. При необходимости для отнесения материалов к террористическим и (или) экстремистским, а также определения уровня психического развития субъектов уголовного правонарушения и способности их понимать суть распространяемых материалов как террористических и (или) экстремистских, особенно несовершеннолетних с ограниченной вменяемостью, могут назначаться и проводиться соответствующие экспертизы». Несмотря на отсутствие прямого указания на вид экспертизы, из содержания данной нормы следует, что это должны быть филологическая экспертиза, которая определяет смысловое содержание экстремистско-террористического дискурса, а также судебная психиатрическая экспертиза.

Предмет судебной филологической экспертизы (в России – судебной лингвистической экспертизы) определяет ее основные (типовые) задачи. В основном судебной филологической экспертизой решаются задачи, связанные с исследованием плана содержания текста, выявлением значения языковых единиц различных уровней: слова, словосочетания, предложения (высказывания); установлением наличия/отсутствия в тексте информации определенного типа/содержания, то есть задачи семантические [3]. Иначе говоря, объектом исследования филолога является текст + коммуникативная ситуация, объектом исследования психолога является личность. В связи с этими моментами необходимо отметить наличие работ, в которых указывается на необходимость проведения именно комплексной психолого-лингвистической экспертизы по материалам, связанным с оскорблением, то есть унижением чести и достоинства другого лица, выраженным в неприличной форме. Известно, что трудности, возникающие при судебном разбирательстве дел по оскорблению, зачастую связаны с необходимостью обоснования оскорбительности того или иного высказывания, направленного в адрес конкретной личности. В этой связи становится востребованным определение степени воздействия на конкретную личность в конкретных обстоятельствах конкретного высказывания, направленного в ее адрес. Авторы этих работ убеждают в возможности получения психологом данных о степени подобного воздействия. Однако вопрос, каким образом психолог, участвуя в проведении психолого-филологической экспертизы, только по тексту определит, что и насколько оскорбило человека и какие моральные страдания он претерпел, остается нераскрытым. Оценка потенциала воздействия того или иного текста без исследования непосредственно особенностей восприятия личности, на которую это действие оказано, не может быть корректной [2, с. 28].

Изучение практики привлечения экспертов-психологов показывает, что их участие сводится либо к оценочной интерпретации того, что хотел сказать автор текста, либо к прогнозу возможного воздействия содержания текста на читателя. Предметом таких оценок становятся собственные впечатления эксперта, выражающие его понимание общего замысла текста, не соотношенного с конкретными языковыми характеристиками самого текста. Исследование возможного понимания или вероятного воздействия текста на аудиторию чревато превращением экспертного заключения в субъективное, пристрастное домысливание возможных вторичных построений из произвольно собранных отрывков текста, взятых в отрыве от содержания их выражающих языковых знаков. [1, с. 14–15].

В целом в методике комплексной психолого-филологической экспертизы психологическая часть носит аддитивный характер, а психологический анализ базируется на результатах филологического лингвистического анализа, то есть не всегда является обязательным [4, с. 309].

Это обосновывается также тем, что анализ коммуникативной ситуации реализации высказывания, смыслового содержания, коммуникативной целеустановки говорящего, определения формы, ситуативной уместности высказывания является предметом исследования эксперта-филолога, что априори входит в его компетенцию согласно профилю высшего образования в данной области знаний и может всесторонне и полно быть исследовано без участия психолога при производстве филологической экспертизы [4, с. 309].

Возвращаясь к вопросу о некорректной отнесенности судебной филологической экспертизы к комплексной судебной психолого-филологической экспертизе, предполагаем, что такое положение дел является серьезным препятствием для развития данного вида судебной экспертизы в Казахстане. В начале 90-х годов и Казахстан, и Россия оказываются на одинаковых исходных позициях: распад Союза, либерализация и демократизация общества дают людям не только новое осознание свободы выражения мнения, но и осознание права на защиту своих личных нематериальных благ – чести, достоинства, деловой репутации. Результатом становится лавина жалоб, исков по речевым правонарушениям. Возникает высочайшая потребность судебной практики в привлечении специальных знаний лингвистов, отсутствуют понятийный и терминологический аппарат лингвоэкспертизы, единая терминология, принятая среди лингвистов, единые принципы, методы и приемы проведения экспертизы; наблюдается дефицит профессиональных экспертных кадров, острая нехватка экспертных методик.

Специалисты в развитии судебной лингвистической экспертизы в России выделяют три этапа: 1) возникновение. Проведение первых лингвистических экспертиз в России в 90-е годы XX века, создание региональных ассоциаций экспертов-лингвистов; 2) становление. Разработка методических подходов к исследованию продуктов речевой деятельности, расширение перечня категорий дел, по которым назначаются и проводятся судебные лингвистические экспертизы. Создание судебной лингвистической экспертизы как рода в государственных судебно-экспертных учреждениях России, разработка первых методик; 3) развитие. Методическое развитие предметных видов экспертизы, прежде всего по делам, связанным с противодействием экстремизму [5].

Становление и развитие данного рода судебных экспертиз в России шло феноменально быстро, в указанных выше непростых условиях. За последние годы судебная лингвистическая экспертиза окончательно оформилась как самостоятельный род судебных экспертиз. В настоящее время идет процесс методологического и методического развития и совершенствования лингвистической экспертизы как рода судебной экспертизы: уточняется видовое деление, предмет, объект, задачи видов судебной лингвистической экспертизы, создаются и внедряются в экспертную практику методики экспертного исследования. Кроме того, появляются новые объекты и экспертные задачи, оформляются новые подвиды лингвистической экспертизы.

Ниже представлена российская видовая классификация судебной лингвистической экспертизы по основанию содержательно-смысловой направленности текстовых объектов.

- Судебная лингвистическая экспертиза
- Экспертиза диффамационных текстов
- Экспертиза экстремистских материалов
- Экспертиза рекламных текстов

- Экспертиза нормативно-правовых актов
- Экспертиза текстов договоров
- Экспертиза коррупциогенных текстов
- Экспертиза текстов, пропагандирующих употребление наркотиков
- Экспертиза наименований (нейминговая экспертиза)

Заключение

В сфере казахстанской судебной экспертизы в сравнении с российской ситуация с развитием филологической экспертизы иная, неудовлетворительная: не наблюдается методологическое и методическое развитие и совершенствование филологической экспертизы как рода судебной экспертизы, отсутствует видовое деление, предмет и задачи видов судебной филологической экспертизы, в экспертной практике наблюдается лишь создание немногих отдельных методик экспертного исследования и пр. В связи с изложенным очевидна острая необходимость ревизии темы определения места судебной филологической экспертизы в классификации судебных экспертиз, о которой вопрос поднимался еще в 2006 году [5].

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Кузнецов С.А., Оленников С.М. Экспертные исследования по делам о признании информационных материалов экстремистскими: теоретические основания и методическое руководство (научно-практическое издание). 2 изд., испр. и доп. – М.: Издательский дом В. Ема, 2014.
- 2 Назарова Т.В., Громова А.В. Возможности современной лингвистической экспертизы, проводимой в экспертно-криминалистических подразделениях органов внутренних дел Российской Федерации // Эксперт-криминалист. – 2017. – № 4. – С. 28.
- 3 Плотникова А.М., Кузнецов В.О., Саженин И.И. и др. Семантические исследования в судебной лингвистической экспертизе: методическое пособие. – М., 2018.
- 4 Галяшина Е.И. Судебная лингвистическая экспертиза: учебник. – Москва: Проспект, 2023.
- 5 Кузнецов В.О. Судебная лингвистическая экспертиза как форма применения специальных лингвистических знаний в судопроизводстве: история развития и современное состояние // Теория и практика судебной экспертизы. – 2021. – № 16(4). – С. 17–25. URL: <https://doi.org/10.30764/1819-2785-2021-4-17-25>
- 6 Тапалова Р.Б., Карымсакова Р.Д. К проблеме классификации судебной лингвистической экспертизы // Заңгер. – 2006. – № 4.

REFERENCES

- 1 Kuznecov S.A., Olennikov S.M. (2014) Jekspertnye issledovanija po delam o priznanii informacionnyh materialov jekstremistskimi: teoreticheskie osnovanija i metodicheskoe rukovodstvo (nauchno-prakticheskoe izdanie). 2 izd., ispr. i dop. M.: Izdatel'skij dom V. Ema. (In Russian).
- 2 Nazarova T.V., Gromova A.V. (2017) Vozmozhnosti sovremennoj lingvisticheskoy jekspertizy, provodimoj v jekspertno-kriminalisticheskikh podrazdelenijah organov vnutrennih del Rossijskoj Federacii // Jekspert-kriminalist. No. 4. P. 28. (In Russian).
- 3 Plotnikova A.M., Kuznecov V.O., Sazhenin I.I. i dr. (2018) Semanticheskie issledovanija v sudebnoj lingvisticheskoy jekspertize: metodicheskoe posobie. M. (In Russian).
- 4 Galjashina E.I. (2023) Sudebnaja lingvisticheskaja jekspertiza: uchebnik. Moskva: Prospekt. (In Russian).
- 5 Kuznecov V.O. (2021) Sudebnaja lingvisticheskaja jekspertiza kak forma primenenija special'nyh lingvisticheskikh znanij v sudoproizvodstve: istorija razvitija i sovremennoe sostojanie // Teorija i praktika sudebnoj jekspertizy. No. 16(4). P. 17–25. URL: <https://doi.org/10.30764/1819-2785-2021-4-17-25/> (In Russian).
- 6 Tapalova R.B., Karymsakova R.D. (2006) K probleme klassifikacii sudebnoj lingvisticheskoy jekspertizy // Zaңger. No. 4.

ҚАРЫМСАҚОВА Р.Д.,*¹

ф.ғ.к, қауымдастырылған профессор.

*e-mail: rakhilya.11@mail.ru

ORCID ID: 0009-0000-9591-7529

¹«Тұран» университеті,

Алматы қ., Қазақстан

СОТ-ФИЛОЛОГИЯЛЫҚ САРАПТАМА ЖІКТЕЛУ МӘСЕЛЕСІ ТУРАЛЫ

Аңдатпа

Мақалада зерттелетін материалды және филолог пен психологтың құзыреттілік салаларын ескере отырып, сот филологиялық сараптамасына психология-филологиялық сараптама мәртебесін берудің орынсыздығы туралы мәселе қозғалады. Автор адресатты ақпараттық материалдардың семантикалық мазмұнын талдауға психологтарды міндетті түрде тарту туралы ресейлік ғылыми және сараптамалық қоғамдастықтағы пікірталастардың мазмұнымен таныстырады, сот сараптамаларының қазақстандық классификациясындағы сот филологиялық сараптаманың орнын қайта қарау қажеттілігі туралы мәселе қояды.

Тірек сөздер: сот психология-филологиялық сараптама, филолог, психолог, жіктеу, ақпараттық материал.

KARYMSAKOVA R.D.,*¹

c.ph.s., associate professor.

*e-mail: rakhilya.11@mail.ru

ORCID ID: 0009-0000-9591-7529

¹Turan University,

Almaty, Kazakhstan

ABOUT PROBLEM OF CLASSIFICATION OF FORENSIC PHILOLOGICAL EXPERTISE

Abstract

The article deals with the question of the inexpediency of giving the status of forensic philological expertise to the status of psychological-philological expertise, taking into account the material under study and the areas of competence of a philologist and a psychologist. The author acquaints the audience with the content of discussions in the Russian scientific and expert community about the mandatory involvement of psychologists in the analysis of the semantic content of information materials and raises the question about the need to revise the position of forensic philological expertise in the Kazakh classification of forensic examinations.

Key words: forensic psychological and philological expertise, philologist, psychologist, classification, information material.

3 CRIMINAL LAW, CRIMINAL PROCESS

ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ, ҚЫЛМЫСТЫҚ ҮРДІС

УГОЛОВНОЕ ПРАВО, УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС

IRSTI 10.77.91

UDC 343.985.3

JEL K4, K14

<https://doi.org/10.46914/2959-4197-2024-1-4-19-29>

DAUBASSOVA SH.S.,*¹

master of law, senior lecture.

*e-mail: daubassova2017@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4543-7866

ALAEVA G.T.,¹

c.l.s., professor.

e-mail: alaevagulnaz@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-1672-2238

DZHUMABAYEVA K.A.,¹

PhD, associate professor.

e-mail: k.jumabaeva@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0002-5483-3783

¹Turan University,

Almaty, Kazakhstan

AI AND CRIMINAL SURVEILLANCE IN KAZAKHSTAN

Abstract

In this study, both application and implications for artificial intelligence are explored within the context of Kazakhstan, a nation that is increasingly adopting artificial intelligence technologies in criminal surveillance to enhance public security. Although AI-driven techniques like facial recognition, predictive policing, and smart city infrastructures present intriguing opportunities for crime prevention and surveillance, they also introduce complex legal and ethical dilemmas. This study seeks to assess the degree of AI integration into Kazakhstan's law enforcement procedures, focusing on the alignment of these technologies with international human rights norms and state legislative safeguards. Following a critical analysis of Kazakhstan's legal framework, significant gaps are uncovered in regulating artificial intelligence surveillance, particularly relating to privacy and transparency. This study utilises global precedents and ethical frameworks to solve existing gaps and provides practical policy recommendations specific to Kazakhstan's unique socio-political context. The findings of this study highlight the need for robust legal safeguards, such as independent oversight bodies and data protection laws, to balance security with civil liberties. By situating Kazakhstan's approach within the broader discourse on AI ethics and surveillance, this study contributes valuable insights into developing AI policies that support both technological advancement and the protection of human rights. The practical significance of this work extends to policymakers, scholars, and human rights advocates aiming to navigate the delicate equilibrium between public safety and personal freedoms in the era of AI-enhanced policing.

Key words: artificial intelligence, surveillance, smart policing, smart cities, facial recognition, human rights, ethics.

Introduction

Artificial Intelligence (AI) is utilised in criminal surveillance. Supporters of the use of AI in criminal investigations claim that it can enhance the efficiency and efficacy of criminal investigations. However, despite the plethora of advantages that AI can bring to criminal investigations, it should not be seen as a panacea. There exists a myriad of legal and ethical considerations surrounding the increasing use of AI in criminal investigation, including bias and discrimination, human rights, and data security and privacy.

In the context of Kazakhstan, the integration of AI in criminal surveillance and criminal investigations holds profound implications for the security, privacy, and civil liberties of citizens. The timeliness of this research is underscored by Kazakhstan's growing application of AI in criminal surveillance. Despite an increase in AI applications for law enforcement in Kazakhstan, research particularly examining the ethical, operational, and societal ramifications of AI-driven criminal monitoring in Kazakhstan is scarce. This article aims to explore the existence of criminal surveillance within Kazakhstan, as well as the legal regulations of it. The article aims to answer the following research questions:

- 1) To what extent is AI present in criminal investigations in Kazakhstan?
- 2) What are the legal regulations governing AI in criminal investigations?

It is important to note that no studies have been conducted specifically within the Kazakhstani context. Consequently, this research draws upon studies and findings from other regions, adapting insights where possible to address the unique considerations and potential applications within Kazakhstan.

Materials and methods

A large and growing body of literature has investigated the application of AI in criminal surveillance in other countries. Fontes et al. [1] analysed the ethical and sociological aspects of AI-driven surveillance, underscoring advantages including improved security while stressing substantial privacy issues, biases, and threats to social autonomy. The authors promote rigorous regulatory frameworks, openness, and accountability to reconcile security requirements with ethical considerations in AI surveillance systems.

Huang et al. [2] offer an examination of interdisciplinary strategies for tackling ethical issues in AI, encompassing ethical, technical, and legal perspectives, as well as a review of the methods for analysing AI ethics. The authors declare that the success of AI within society is contingent on the efficacy of ethical AI systems to uphold privacy, freedom and autonomy, and fairness and justice. In another study Pagallo, Quattrocio [3] explore how AI is reshaping criminal law. The authors contend that AI is revolutionising both substantive criminal law (e.g., definitions of criminality) and procedural law (e.g., case handling), necessitating new frameworks to guarantee that AI-enhanced systems preserve justice and human rights.

The impact of big data, AI, and networking on enhancing urban operations such as transportation, energy, and healthcare are examined by Yin et al. [4]. Their work also addresses obstacles like data security, privacy issues, the digital divide, and the necessity for collaborative governance to effectively implement smart city programs. According to Singh et al. [5], in smart cities, surveillance technologies and AI have connected functions and consequences. However, surveillance technologies are being used to improve public safety and monitor metropolitan areas, raising privacy and civil rights issues. The authors stress the need for transparent surveillance technology rules and ethical frameworks to protect citizens' rights and increase security. AI also analyses massive volumes of data from surveillance systems and other smart city applications to improve urban planning services and predictive analytics. The authors emphasise the need for ethical AI systems that prioritise justice, accountability, and transparency to avoid biases in AI algorithms that might unfairly treat particular populations.

Recent high-profile police brutality instances have raised public scepticism of law enforcement and require a rethinking of policing practices. Maliphol, Hamilton [6] advocate for the allocation of funds towards smart policing initiatives, in hope that they may reduce racial prejudice and increase law

enforcement openness and accountability. Ekaabi et al. [7] promote smart policing by emphasising its benefits and the need to monitor and improve service quality. The authors believe technology and data analytics may improve policing efficiency, responsiveness, and community participation.

Conversely, Moon et al. [8] found that members of the public in South Korea believed that privacy infringement was the primary consequence associated with the implementation of smart policing technologies. The authors contend that because of the differing perspectives of the public and police officers on the impact of smart policing technologies, it is essential to evaluate the viewpoints of various stakeholders prior to formulating a research and development plan on policing.

This paper employs a qualitative methodology. More specifically, this paper conducts a critical analysis and policy recommendations based on the landscape, instances, and examples, of international case studies pertaining to the use of facial recognition technologies, Smart Cities, and Smart Policing in Kazakhstan.

Results and discussion

Landscape of Criminal Surveillance in Kazakhstan

Despite concerns regarding the ethical implications of government surveillance and the apprehensions surrounding potential human rights violations, in 2017, Safe City initiatives commenced in Astana. This occurred after the ratification of an agreement between domestic IT businesses and the Kazakh government, with the aim of constructing video surveillance systems capable of utilising facial recognition technologies [9].

Moreover, according to Feldstein [10], facial recognition systems in Kazakhstan are not just employed in Smart Cities but have been further adopted in Smart Policing. This truly highlights the prevalence of AI surveillance technologies within the country. According to Feldstein and the AI and Big Global Surveillance Index, Kazakhstan's three main manifestations of surveillance technologies are facial recognition systems, Smart Cities, and Smart Policing. These technologies are outlined below:

Smart Cities A city that employs information and communications technology to enhance its essential infrastructure and services. These services include energy distribution, education, health, social care, emergencies, and security. Considering the implications for surveillance these cities may be equipped with sensors that communicate up-to-the-minute data to enhance service delivery, municipal management, and public safety. Facial recognition cameras, sensors, and police body cameras are integrated into intelligent command centres to prevent crime, maintain public safety, and promptly address emergencies.

Facial Recognition Systems – Biometric technology that uses cameras to compare recorded or real-time video of persons with photos from databases.

Smart Policing Data-driven analytical technology that makes it easier for law enforcement to conduct investigations and respond to complaints; other systems employ algorithmic analysis to forecast potential crimes.

An advanced AI technology platform, Sergek, plans to install more than 13,000 cutting-edge surveillance cameras throughout the capital, Astana, which will be incorporated into a cohesive surveillance system. The Astana Police Department reported that Sergek discovered 831 thousand instances of traffic infractions from January to November 2018. This technology has the capability to oversee a complete metropolis from a solitary operational centre. Sergek has extended its activities to Almaty and Shymkent, although Astana remains the central hub for the development of Kazakhstan's facial recognition technology. Sergek was utilised to prevent unnecessary trips during the COVID-19 epidemic by determining drivers' residential and workplace locations to assess if they had deviated from their usual routes without valid justification. In addition to Sergek, another Kazakh endeavour to construct a Safe City was initiated in 2018 in the city of Akqol, known as "Smart Akqol." This pilot programme aimed to assess the efficacy of Safe City projects on a smaller scale.

Further plans for expanding surveillance in Kazakhstan can be viewed in the G4 city project, in conjunction with Singapore. Developing initially in the Almaty region, this project will comprise four 'smart' urban areas, with a combined population of 2,200,000 residents and an estimated 1 million plus employment opportunities, anticipated by the year 2050 [11].

The further spread of surveillance technologies in Kazakhstan can be seen with the partnering with the Israeli division of US-based company Verint systems, and NICE systems, located in Israel. These companies have provided Kazakhstan with monitoring centres capable of mass surveillance. These facilities have the capability to intercept large amounts of telephone, mobile, and IP network data. These technologies can enable security and law enforcement carte blanche access to the private communications of any citizen [12].

Furthermore, Kazakhstan has transitioned to e-governance (the digital management of government services and information). Despite supporters for e-governance, and its role in the promotion of transparency, democratisation, and ‘good’ governance, e-governance in Kazakhstan has also enabled the state to collect large volumes of personal data and engage in digital surveillance of Kazakhstani citizens.

According to Kassenova, Duprey [13], concerns regarding digital surveillance, data protection, and privacy within Kazakhstan have been present even prior to the coronavirus outbreak. Human rights advocates have been invested in the situation from the country’s increased collaboration with China in 2018 when the Kazakh government initiated its national plan for “Digital Kazakhstan” and other Smart City projects aimed to transform urban environments by using information technology.

Since that time, facial recognition, biometrics, AI, and video surveillance technologies have advanced rapidly within the country, in partnership with firms from the EAEU region, including Russian and Belarusian companies, alongside several Chinese enterprises such as Hikvision and Dahua Technology, which have been sanctioned by the United States for their participation in human rights abuses against Muslim minorities in China. Korkem Telecom is the primary collaborator in enhancing video surveillance systems in five major cities in Kazakhstan, known as Sergek, aimed at diminishing traffic accidents and criminal activities.

National rollout of these surveillance technologies would demand the installation of thousands of surveillance cameras by the year 2022, as outlined in the Ministry of Interior’s crime prevention strategy. Furthermore, there are intentions to establish a countrywide biometric identification system and gather fingerprints in 2021. This will result in the most extensive digitisation of the nation’s personal data, which must be collected, processed, and securely kept on local servers with adequate protections against unauthorised access and data breaches.

With regard to data protection, there remains uncertainty regarding the individuals or entities authorised to access and oversee the security of the collection, processing, and retention of personal data. The situation deteriorates due to ambiguity surrounding the extent to which state agencies, particularly security services, will respect citizens’ rights to protect their personal data. In the context of implementing the National Video Monitoring System, the critical issue is how the government can effectively navigate the delicate balance between preserving individuals’ right to privacy and intervening to maintain public order and ensure national security.

Legal Regulation of Criminal Surveillance in Kazakhstan

Kazakhstan, along with 167 other states, has ratified the International Covenant on Civil and Political Rights. This treaty covers various commitments to human rights, and particularly those that are directly linked to communication surveillance. Specifically, the entitlement to privacy (Article 17), as well as the rights that depend on privacy for their fulfilment, such as freedom of expression (Article 19) and freedom of association (Article 22) [14].

As mandated by international law, the constitution of Kazakhstan stipulates that any infringements on rights must be carried out only under authorised authority and under restricted circumstances. The constitutional safeguards are strengthened by domestic criminal laws that prohibit unauthorised monitoring and intervention in certain private communications. According to the Law of the Republic of Kazakhstan, surveillance activities are permitted to safeguard the lives, well-being, possessions, legal entitlements, and interests of individuals involved in the criminal procedure [15].

Article 16 of the Kazakhstan Code of Criminal Procedure entitled ‘Privacy of correspondence, telephone conversations, postal, telegraph and other communications’ mandates the rights of privacy for Kazakhstani citizens, and that the ‘Limitation of this right shall be permitted only in cases and manner directly established by law.’ Article 231 ‘Undercover investigative actions’ states that undercover audio and (or) video surveillance of the person or place; and secret surveillance of a person or place may be performed as part of undercover investigative actions. The right withheld by the

government of Kazakhstan to use surveillance as part of criminal proceedings is further highlighted in Article 242. Undercover audio and (or) video surveillance of the person or place and Article 248. Secret surveillance of a person or place [16].

Ostensibly, Kazakhstan and its citizens have sufficient human rights protections regarding criminal surveillance and privacy infringements, as ratified unilaterally by international and domestic law. However, despite these purported legal protections that citizens of Kazakhstan benefit from, and the interferences with the right to individual privacy purportedly only occurring within authorised lawful authority, the reality is very different. According to Privacy International (2014), there are inadequacies in Kazakhstan's legislations regarding its obligations to human rights laws. The laws of Kazakhstan do not limit surveillance capabilities beyond what is essential to prevent their arbitrary use. Ex-post warrant procedure monitoring or inspection is not included in the applicable statute, and warrants may be renewed periodically or indefinitely without restrictions on length. The use or disposal of intercepted material or personal data once monitoring has ended is not regulated. No statute defines how to handle secret or privileged information, and no restrictions exist regarding the custody, storage, or access to intercepted content.

Furthermore, there exists no legislation in Kazakhstan that allows or regulates bulk data collection for internet or digital communications, internet filtering or monitoring, or communications data collection, beyond criminal investigation powers. There are also no laws in Kazakhstan that allow or regulate the use of Trojans or hacking tactics. Thus, surveillance by state security or law enforcement authorities outside of targeted criminal investigations is unregulated and violates domestic constitutions and international human rights law. Privacy International found no oversight regime for security services and law enforcement agencies, either within or outside of legislation, based on available materials. This implies that the security services in Kazakhstan may be operating without legal constraints or independent channels for accountability, which is a topic of serious concern.

According to the United States Embassy & Consulate in Kazakhstan [17], both international and local human rights organisations have documented instances of the government monitoring the work of non-governmental organisations on sensitive subjects. This monitoring included harassment tactics such as police visits to NGO offices, surveillance of NGO staff, and even surveillance of their family members.

Furthermore, anonymous communication is subject to government-imposed restrictions. Starting from December 2017, individuals are obligated to authenticate their identity on domestic websites by utilising government-issued digital signature authentication before being able to comment. This lack of anonymity restricts citizens from dissent and criticisms of government policy without anonymity [18].

Case Studies of Implications of Artificial Intelligence in Criminal Surveillance

An increasing number of nations are using sophisticated AI surveillance technologies to observe, trace, and monitor their populations in order to achieve various policy goals. While some of these purposes are legal, some infringe upon human rights, and many fall into a morally ambiguous area. A total of 75 nations out of the 176 countries worldwide are now using AI technology for the specific aim of surveillance. This encompasses Smart City and Safe City initiatives in fifty-six nations, facial recognition systems in sixty-four countries, and Smart Policing in fifty-two countries.

Considering these instances of expanding surveillance, data storage, and the digitalisation of Kazakh governance, it is important to focus on instances of AI proliferation in criminal surveillance in other nations. Below is an overview of international case studies of the three prevalent AI technologies used in Kazakhstan; FRT, Smart Cities, and Smart Policing.

Facial Recognition Technologies

In the United States, the implementation of real-time facial recognition technology has aided the NYPD in achieving its goals by reducing apprehension, improving flexibility, and offering an extra layer of security for underground passengers in New York City [19].

In August 2019, New York law enforcement utilised facial recognition technology to rapidly identify a suspected rapist within twenty-four hours of the alleged incident. The Facial Identification Section employed technology to analyse CCTV video from a nearby grocery shop in conjunction with previous mugshots of the suspect [20].

Real-time facial recognition technology was initially implemented in the United States at the 2001 Super Bowl, screening 100,000 individuals. Nineteen individuals were apprehended due to active

arrest warrants. In 2017, the Metropolitan Police in London employed real-time facial recognition technology to monitor attendees at a memorial gathering. The database comprised 50 individuals exhibiting obsessive conduct towards notable figures. While none of the individuals were pursued for previous offences, it was a precautionary move to guarantee safety at significant, high-profile events.

In Australia, authorities have instituted FRTs to address distracted driving. Cameras capture photographs of all passing cars and evaluate these images to detect drivers using mobile phones while operating their vehicles. Should it be established that the motorist is employing a mobile device, categorising them as a “distracted driver,” the system will encrypt the image and relay it to the relevant authorities. If the inattentive driver is not recognised, the image will be deleted [20].

Despite these advantages of the application of AI-assisted facial recognition technologies globally, facial recognition technologies present several challenges with privacy, result accuracy, intentional circumvention of real-time facial recognition systems, public confidence, and potential abuse by law enforcement agencies. It also underscores issues related to the acquisition, dissemination, and distribution of personal data obtained by face recognition technology.

In China, there is growing concern over the possible threats to privacy, data security, and social equality posed by the misuse of Facial Recognition Technology. FRT is vulnerable to data security threats because of its dependence on machine-readable information storage systems. The stored face data is appealing to hackers because of its considerable economic value. In 2019, Shenzhen Deepnet Vision Technology Co Ltd suffered a massive data breach, jeopardising the personal information of over 2.5 million persons. The hack led to the exposure of 6.8 million data records, encompassing identity card information and face recognition images. The revelation of such information subjects impacted individuals to several risks, including identity theft and online fraud [21].

Despite significant advancements in facial data analysis, the elevated mistake rate of facial recognition technologies remains a critical concern. This mostly results from the inherent structural limitations of deep learning algorithms, which render them susceptible to spoofing assaults. In 2019, Kneron, a US AI business, tricked Alipay’s facial recognition system using a mask produced by 3D printing. The advancement of these cracking techniques by grey market participants may lead to risks such as theft and privacy violations.

In the United Kingdom, numerous regional police forces have encountered significant issues with the accuracy of facial recognition technology. The Metropolitan Police exhibits the lowest accuracy rate, achieving less than 2% in its automatic facial recognition ‘matches’, with over 98% of these matches erroneously identifying innocent individuals. South Wales Police’s accuracy rate is a mere 9%, with an alarming 91% of matches leading to the wrongful identification of innocent individuals [22].

Although there have been advancements in AI and machine learning for facial recognition technologies, algorithms developed in China, Japan, and South Korea exhibit superior competency in identifying East Asian faces relative to Caucasian ones. In contrast, algorithms developed in France, Germany, and the United States have shown enhanced efficacy in recognising Caucasian face characteristics. This suggests that the conditions surrounding an algorithm’s creation, particularly the racial diversity of its development team and the datasets of test images utilised, may influence the accuracy of its results [23].

Smart Cities

The potential of Smart City technology to improve government services and foster openness has garnered extensive praise. Sensor technology can provide congestion pricing, hence improving the efficiency of government services. Policymakers may leverage access to big data to improve infrastructure services [24].

Extensive control centres are essential for safeguarding individuals in Smart Cities. These centres aggregate and evaluate data concerning traffic trends, human behaviour, and sensor metrics, including water levels in flood-prone regions. Security is approached from multiple perspectives, encompassing preparedness for emergency responses, traffic management during peak periods, and resource coordination in the event of a disaster or pandemic.

Nonetheless, advancements in Smart Cities present considerable risks, particularly the expansion of surveillance systems. The deployment of Smart City technologies by law enforcement agencies poses the greatest threats to residents’ civil liberties and privacy. Smart Cities facilitate a marked increase in surveillance capabilities. The IBM Intelligent Operations Centre in Rio de Janeiro, Brazil, exemplifies

the sophisticated technology that enables city officials to observe residents through surveillance cameras and collect behavioural data via sensors. This technology raises profound concerns regarding civil rights and privacy. The primary objective of the IBM Centre is to improve traffic conditions and efficiently manage emergency situations by monitoring a network of sensors and cameras.

Smart Policing

Smart Policing prioritises data and analytics to improve analysis, performance measurement, and research assessment. It is closely related to Smart Cities. Both use technology and data to improve residents' safety, efficiency, and quality of life. Automation surveillance, an element of Smart Policing, uses AI data mining and visual analytics to analyse automated and crowdsourced data for law enforcement purposes, including real-time monitoring.

According to Afzal, Panagiotopoulos [25], there are four key approaches to automated surveillance: sensor alerting, automated pattern recognition, radio-cell analysis, and social mapping.

Sensor alerting utilises video analytics, optical character recognition, and acoustic correlations to provide alerts from CCTV, environmental sensors, automated number plate identification systems, and ShotSpotter systems. The deployment of sensor alerting allowed the Camden Police in New Jersey, USA, to realise a 50% reduction in response times and an overall crime reduction of 40% from 2013 to 2014. From 2015 to 2017, the deployment of sophisticated CCTV systems for traffic enforcement in Shanghai resulted in a significant increase in seat belt compliance, rising from 60.8% to 84.9%.

Automated pattern recognition produces temporal, locational, and route patterns that aid in predicting the future locations of vehicles that are suspected or under observation. The New York police have employed this technology to locate persons who have absconded from court, thwart kidnappings, and capture repeat offenders in the act.

Radio-cell analysis is a technique that employs mobile phone connection data to discover and identify dubious links associated with riots and grave offences such as homicide and abduction. Detectives examine these alleged ties to ascertain parallels with criminal conduct. In the 2011 Dresden riots, German police employed radio-cell analysis to identify and prosecute 379 individuals classified as suspects from a total of 153,622 connections.

Social mapping is the collection and analysis of social media data related to a suspected individual, group, or event within criminal investigations. Data is acquired by human searches, automated searches using web crawlers, legal interception using deep packet inspection, and targeted interception through the installation of a Trojan on a specific device. The data are analysed with various methodologies. An instance is the partnership between the Vancouver Police Department and the Insurance Corporation of British Columbia utilising face recognition technology to identify suspects involved in the 2011 riots.

Implementing Smart Policing tactics may effectively address accountability concerns related to alleged acts of brutality and other abuses by law enforcement. The deployment of body cameras can act as a disincentive for police personnel, dissuading them from participating in actions that may result in allegations of brutality [26].

Although these instances of effective criminal AI monitoring using smart policing exist, they pose substantial concerns regarding privacy rights, anonymity, and civil liberties. Given the extensive revelation of personal and intimate information on social media, alongside the increasing utilisation of this data by law enforcement and intelligence agencies to profile and target individuals, it is crucial to scrutinise the validity of this assumption, both presently and historically. Can the collection and use of personal data without consent or awareness infringe upon an individual's privacy? [27].

The principal challenge in executing such a system is the protection of citizen privacy, given that it necessitates the collecting and processing of citizen data [28]. Moreover, data integrity may be compromised during the processes of data capture and storage, while the variety of ad hoc systems and the necessity to protect citizens' privacy could pose significant obstacles to information sharing at regional, national, and global levels.

Observers and commentators increasingly fear that improvements in information and communication technology may facilitate the emergence of a surveillance state, wherein all aspects of citizens' lives may be meticulously observed and examined. Significant evidence indicates that both

state security services and large corporations may extensively employ information and communication technology to gather data on the activities, social connections, and personal habits of ordinary persons. Under the dominion of a totalitarian regime, emerging technologies have considerable potential to facilitate heightened monitoring and oppressive methods.

Members of particular social or ethnic groups may be more likely to be selectively targeted by these systems, especially when their deployment aims at anti-terrorism or de-radicalisation efforts [29]. A high incidence of false positives increases the probability that certain individuals and groups are repeatedly and disproportionately identified as potential criminals, leading to stigmatisation. The deployment of the CAS system in the Netherlands has demonstrated that ethnic profiling by law enforcement is a significant concern, as evidenced by research.

Policy Recommendations

Kazakhstan is a nation characterised by authoritarian policies and remains with the greatest levels of state capacity within Central Asia. Furthermore, the state has announced comprehensive plans to establish statewide facial recognition surveillance systems. According to Yelegen [30], the speed of technological advancements in AI for criminal surveillance are being designed and utilised, far surpasses the speed at which Kazakhstan's regulatory framework oversees them. This requires meticulous consideration from policymakers and decision-makers concerning the deployment of AI. Considering this, below is a list of policy recommendations based on the fair and ethical implementation of AI usage in criminal surveillance in Kazakhstan:

1) Algorithmic Fairness and Bias Testing: Mandate routine evaluations of AI models employed in surveillance to detect and address biases against any group, hence assuring equitable and impartial technology. This is especially true considering the multi-racial demographics of Kazakhstan.

2) Citizen Consent and Transparency: Require that individuals be aware of the extent and use of AI surveillance technology in public areas, including the processing and storage of personal data.

3) Establish Relevant Usage: Restrict AI surveillance data acquisition exclusively to instances with probable cause, guaranteeing that every surveillance is warranted, essential, and minimal.

4) Robust Legal Framework: Establish and implement ethical frameworks to regulate the use of AI in surveillance, ensuring the protection of human rights and equality. Furthermore, ensure that the usage of AI in surveillance adheres to both domestic and international law.

5) Strict Data Security: Establish stringent security protocols to safeguard surveillance data against unauthorised access and breaches, accompanied by frequent audits and upgrades. Furthermore, establish clear guidelines for regular automatic deletion of irrelevant surveillance data.

6) Independent Regulation: Formulate an autonomous oversight body to inspect AI surveillance, assessing data accessibility, privacy adherence, and conformity with ethical standards.

Conclusion

AI in criminal investigations is presently at the nascent phase of implementation in Kazakhstan. The implications of the pervasive application of AI in criminal monitoring in Kazakhstan need to be determined. The widespread use of this technology, without adequate considerations, may result in catastrophic effects for the populace of Kazakhstan and its citizen's human rights.

Implementing AI in criminal surveillance in Kazakhstan necessitates a meticulous equilibrium between augmenting security and preserving citizens' rights to privacy and data protection. The suggested regulations prioritise openness, accountability, and stringent privacy protections to guarantee the ethical and responsible use of AI surveillance technologies. By instituting these recommendations, Kazakhstan may develop a framework that honours individual liberties while using AI's capabilities for public safety. This balanced strategy will cultivate public trust, harmonising AI surveillance tactics with national security objectives and societal ethical norms.

REFERENCES

- 1 Fontes C., Hohma E., Corrigan C.C., Lütge C. AI-powered public surveillance systems: why we (might) need them and how we want them // *Technology in Society*. 2022. No. 71(102137). P. 1–12.
- 2 Huang C., Zhang Z., Mao B., Yao X. An overview of artificial intelligence ethics // *IEEE Transactions on Artificial Intelligence*. 2022. No. 4(4). P. 799–819.
- 3 Pagallo U., Quattrocchio S. The impact of AI on criminal law, and its two fold procedures // In *Research handbook on the law of artificial intelligence*. Edward Elgar Publishing. 2018, pp. 385–409
- 4 Yin C., Xiong Z., Chen H., Wang J., Cooper D., David B. A literature survey on smart cities // *Science China. Information Sciences*. 2015. No. 58(10). P. 1–18.
- 5 Singh T., Solanki A., Sharma S.K., Nayyar A., Paul A. A decade review on smart cities: paradigms, challenges and opportunities // *IEEE Access*. 2022. No. 10. P. 68319–68364.
- 6 Maliphol S., Hamilton C. Smart Policing: Ethical Issues & Technology Management of Robocops // In *2022 Portland International Conference on Management of Engineering and Technology (PICMET)*. 2022, pp. 1–15.
- 7 Ekaabi M.A., Khalid K., Davidson R., Kamarudin A.H., Preece C. Smart policing service quality: conceptualisation, development and validation // *Policing: An International Journal*. 2020. No. 43(5). P. 707–721.
- 8 Moon H., Choi H., Lee J., Lee K.S. Attitudes in Korea toward introducing smart policing technologies: Differences between the general public and police officers // *Sustainability*. 2017. No. 9(10). P. 1–17.
- 9 Stryker C. Importing Chinese Surveillance Technology: Are Central Asian States on the Path to Digital Authoritarianism? // *Doctoral dissertation*. 2022.
- 10 Feldstein S. AI & Big Data Global Surveillance Index // *Data.mendeley.com*. 2022. Vol. 4.
- 11 Shayakhmetova Z. Kazakhstan and Singapore Agreed to Develop Smart Cities in Almaty Region. *The Astana Times*. 2021. URL: <https://astanatimes.com/2021/10/kazakhstan-and-singapore-agreed-to-develop-smart-cities-in-almaty-region/>
- 12 Privacy International. Private Interests: Monitoring Central Asia. Special report. 2014, pp. 1–153.
- 13 Kassenova N., Duprey B. Digital silk road in Central Asia: Present and future. Davis Center for Russian and Eurasian Studies. 2021.
- 14 United Nations, International Covenant on Civil and Political Rights. 1966. OHCHR URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights> accessed 11 September 2024.
- 15 On State Protection of Persons, Participating in Criminal Procedure. 2000. URL: On state protection of persons, participating in criminal procedure – “Adilet” LIS
- 16 Criminal Procedure Code of the Republic of Kazakhstan. 2014. URL: Criminal Procedure Code of the Republic of Kazakhstan – “Adilet” LIS
- 17 US Embassy & Consulate in Kazakhstan. 2023 Country Reports on Human Rights Practices: Kazakhstan. 2024. URL: <https://kz.usembassy.gov/2023-country-reports-on-human-rights-practices-kazakhstan/>
- 18 Freedom House, Kazakhstan: Freedom on the Net 2020 Country Report. 2020. URL: <https://freedomhouse.org/country/kazakhstan/freedom-net/2020>
- 19 Carter A.M. Facing reality: The benefits and challenges of facial recognition for the NYPD // *Homeland Security Affairs*. URL: [https://www.hsaj.org/articles/14656#:~:text=Facial%20recognition%20technology%20\(FRT\)%20is,crimes%2C%20locating%20missing%20persons%2C%20providing](https://www.hsaj.org/articles/14656#:~:text=Facial%20recognition%20technology%20(FRT)%20is,crimes%2C%20locating%20missing%20persons%2C%20providing)
- 20 McClellan E. Facial recognition technology: balancing the benefits and concerns // *J. Bus. & Tech. L*. 2019. No. 15(363). P. 363–380.
- 21 Li Z., Guo Y., Yarime M., Wu X. Policy designs for adaptive governance of disruptive technologies: The case of facial recognition technology (FRT) in China // *Policy Design and Practice*. 2023. No. 6(1). P. 27–40.
- 22 Krueckeberg J., Ferris G. Face off: The lawless growth of facial recognition in UK policing. *Big Brother watch*. 2018.
- 23 Garvie C., Frankle J. Facial-recognition software might have a racial bias problem // *The Atlantic*. 2016. No. 7(04).
- 24 Hamilton E. The Benefits and Risks of Policymakers’ Use of Smart City Technology // *Mercatus Center Paper*. 2016.
- 25 Afzal M., Panagiotopoulos P. Smart policing: A critical review of the literature // In *Electronic Government: 19th IFIP WG 8.5 International Conference EGOV 2020*. Linköping, Sweden. 2020. P. 59–70.

26 Bruce D., Tait S. Challenges and opportunities in implementing smarter policing in South Africa // In A 'Third Umpire' for Policing in South Africa: Applying Body Cameras in the Western Cape. Igarape Institute. 2015. P. 19–29.

27 Edwards L., Urquhart L. Privacy in public spaces: what expectations of privacy do we have in social media intelligence? // International Journal of Law and Information Technology. 2016. No. 24(3). P. 279–310.

28 Yamin M.M., Shalaginov A., Katt B. Smart policing for a smart world opportunities, challenges and way forward // In Advances in Information and Communication: Proceedings of the 2020 Future of Information and Communication Conference (FICC). Springer International Publishing. 2020. Vol 1. P. 532–549.

29 Van der Sloot B., Broeders D., Schrijvers E. Exploring the boundaries of Big Data. Amsterdam University Press. 2016.

30 Yelegen A.Y. Обеспечение права человека и гражданина на здоровье в Республике Казахстан в эпоху искусственного интеллекта // Вестник КазНУ. Серия Юридическая. 2023. No. 2(106). С. 14–20.

ДАУБАСОВА С.Ш.,*¹

з.ғ.м., аға оқытушы.

*e-mail: daubassova2017@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4543-7866

АЛАЕВА Г.Т.,¹

з.ғ.к., профессор.

e-mail: alaevagulnaz@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-1672-2238

ДЖУМАБАЕВА К.А.,¹

PhD, қауымдастырылған профессор.

e-mail: k.jumabaeva@turana.edu.kz

ORCID ID: 0000-0002-5483-3783

¹«Тұран» университеті,

Алматы қ., Қазақстан

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ ҚЫЛЫСТЫҚ ҚУДАЛАУ

Андатпа

Бұл зерттеуде қылмыстық қудалауда жасанды интеллекттің қолданылуы мен салдары зерттеледі. Аталған мәселе қоғамдық қауіпсіздікті арттыру үшін жасанды интеллект технологияларын қылмыстық қудалауда жиі қолданып жатқан Қазақстан контекстінде қарастырылған. Бет-әлпетті тану, болжамды полиция және ақылды қала инфрақұрылымдары сияқты жасанды интеллект әдістері қылмыстың алдын алу және қудалау үшін кең мүмкіндіктер ұсынғанымен, бұл әдістер күрделі құқықтық және этикалық дилеммаларды тудырады. Бұл жұмыста аталған әдістерді халықаралық адам құқықтары нормаларымен және мемлекеттік заңнамалық кепілдіктермен сәйкестендіруге баса назар аудара отырып, Қазақстанның құқық қорғау процедураларына жасанды интеллект интеграциясының дәрежесін бағалауға бағытталған. Қазақстанның заңнамалық базасын сыни талдау нәтижесінде жасанды интеллект бақылауын реттеуде, әсіресе құпиялылық пен ашықтыққа қатысты елеулі олқылықтар анықталды. Бұл зерттеуде олқылықтарды шешу үшін жаһандық прецеденттер және этикалық негіздемелер пайдаланады және Қазақстанның бірегей әлеуметтік-саяси контекстіне тән практикалық бағдар бойынша ұсыныстар беріледі. Бұл зерттеудің нәтижелері қауіпсіздікті азаматтық бостандықтармен теңестіру үшін тәуелсіз қадағалау органдары мен деректерді қорғау туралы заңдар сияқты сенімді құқықтық кепілдіктердің қажеттілігін көрсетеді. Қазақстандық көзқарасты жасанды интеллект этикасы мен қадағалауы туралы кеңірек пікірталас аясында орналастыра отырып, бұл зерттеу технологиялық прогресті және адам құқықтарын қорғауды қолдайтын жасанды интеллект саясатын әзірлеуге құнды түсініктер береді. Бұл жұмыстың практикалық маңыздылығы жасанды интеллектпен күшейтілген полиция қызметі дәуірінде қоғамдық қауіпсіздік пен жеке бостандықтар арасындағы нәзік тепе-теңдікті басқаруға ұмтылатын саясаткерлерге, ғалымдарға және адам құқықтарын қорғаушыларға таралады.

Тірек сөздер: жасанды интеллект, қудалау, ақылды полиция, ақылды қалалар, бет-әлпетті тану, адам құқығы, этика.

ДАУБАСОВА С.Ш.,*¹

М.Ю.Н., старший преподаватель.

*e-mail: daubassova2017@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4543-7866

АЛАЕВА Г.Т.,¹

К.Ю.Н., профессор.

e-mail: alaevagulnaz@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-1672-2238

ДЖУМАБАЕВА К.А.,¹

PhD, ассоциированный профессор.

e-mail: k.jumabaeva@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0002-5483-3783

¹Университет «Туран»,

г. Алматы, Казахстан

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И УГОЛОВНОЕ ПРЕСЛЕДОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ

Аннотация

В этом исследовании изучаются применение и последствия искусственного интеллекта в контексте Казахстана, страны, которая все чаще внедряет технологии искусственного интеллекта в уголовное преследование для повышения общественной безопасности. Хотя такие методы на основе ИИ, как распознавание лиц, предиктивная полиция и инфраструктуры умных городов предоставляют широкие возможности для профилактики преступности и при преследовании, они также представляют сложные правовые и этические дилеммы. Данная работа стремится оценить степень интеграции ИИ в процедуры правоохранительных органов Казахстана, уделяя особое внимание согласованию этих технологий с международными нормами в области прав человека и государственными законодательными гарантиями. После критического анализа правовой базы Казахстана были обнаружены значительные пробелы в регулировании уголовного преследования с помощью искусственного интеллекта, особенно в отношении конфиденциальности и прозрачности. В данной работе также рассматриваются мировые прецеденты и этические рамки для устранения существующих пробелов и даны практические рекомендации по данной политике, характерные для уникального социально-политического контекста Казахстана. Результаты этого исследования подчеркивают необходимость надежных правовых гарантий, таких как создание независимых надзорных органов и законов о защите данных, для балансирования безопасности и гражданских свобод. Рассматривая подход Казахстана в рамках более широкого дискурса этики и наблюдения ИИ, это исследование вносит ценные идеи в разработку политики ИИ, которая поддерживает как технологический прогресс, так и защиту прав человека. Практическое значение этой работы распространяется на политиков, ученых и защитников прав человека, стремящихся найти тонкое равновесие между общественной безопасностью и личными свободами в эпоху усиленной ИИ полиции.

Ключевые слова: искусственный интеллект, преследование, умная полиция, умные города, распознавание лиц, права человека, этика.

IRSTI 10.85.01
UDC 343.98
JEL K14

<https://doi.org/10.46914/2959-4197-2024-1-4-30-38>

TLESHALIYEV N.D.,*¹

PhD, associate professor.

*e-mail: ali_2301@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-3871-866X

KUSSAINOV S.ZH.,²

c.l.s., senior lecturer.

e-mail: Zagalbaili@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-2956-7820

BATYRBAY N.M.,¹

PhD, associate professor.

e-mail: nurbol_kz7@mail.ru

ORCID ID: 0009-0001-2109-702X

¹Caspian Public University,

Almaty, Kazakhstan

²Kazakh National Pedagogical

University named after Abai,

Almaty, Kazakhstan

FORMATION OF THE METHODOLOGY OF CRIMINOLOGY AS SCIENTIFIC KNOWLEDGE

Abstract

This article shows the formation of the methodology of criminology as a scientific knowledge. The main stages of the development of the methodology of criminalistics are considered, which primarily includes the definition of such concepts as the subject, tasks, objects, principles of the development of scientific knowledge. The article is presented within the framework of the competition for grant funding for scientific and (or) scientific and technical projects for 2024–2026 (EOM RK) «IRN: AP23485634 Modern transformation of Kazakhstan's penitentiary system through the mechanism of public-private partnership».

Key words: criminalistics, methodology, crimes, criminalistic techniques, criminalistic tactics, pre-trial investigation.

Introduction

The development of any established scientific discipline occurs within the framework of scientific laws, theories, and hypotheses. Within a given field of study, its scope is primarily defined by specific principles and patterns inherent to the subject matter of that science.

In scholarly discourse, the methodology of criminology has often been examined primarily through the lens of cognitive methods. Typically, discussions on the concept of criminalistics methodology have been limited to asserting that, like other sciences, its fundamental approach is the dialectical method. However, as noted by R.S. Belkin and A.I. Vinberg, such broad statements fail to sufficiently define the methodological foundations of criminology. Consequently, more specific theoretical frameworks, such as the theory of forensic identification, have emerged to serve this purpose. While forensic identification plays a significant role within the methodological structure of criminology, it cannot be regarded as a comprehensive theoretical foundation for the discipline, as it does not encompass all aspects addressed by criminological science. Issues beyond the scope of identification remain unresolved within this theory, and their investigation constitutes a crucial component of criminology as a scientific field [1, p. 18].

Materials and methods

The study employs a historical and comparative analysis methodology to investigate the formation and evolution of criminology as a scientific discipline. A systematic approach was used to examine primary and secondary sources, including legal doctrines, forensic theories, and philosophical concepts that have influenced the development of criminology.

The research methodology is structured as follows:

- ♦ Historical analysis. A chronological review of the development of criminology from its inception to contemporary advancements. This includes an examination of early forensic theories, methods of investigation, and the contributions of key scholars such as R.S. Belkin, A.I. Vinberg and M.S. Strogovich.

- ♦ Comparative legal analysis. A comparative study of criminology's methodology in different legal systems, particularly Soviet and post-Soviet criminology, to determine patterns of development and theoretical transformations.

- ♦ Doctrinal review. A detailed examination of forensic doctrines and their impact on the investigative process. Special attention is given to forensic identification theory, evidence assessment methodologies, and crime prevention strategies.

- ♦ Philosophical and theoretical framework. The research incorporates dialectical materialism as the underlying philosophical approach, consistent with criminology's reliance on theoretical reflection and empirical validation.

- ♦ Case study review. Selected case studies are examined to illustrate the practical application of criminological methodologies in criminal investigations.

Data collection involved an extensive review of academic publications, legal texts, and forensic case studies, ensuring a comprehensive understanding of criminology's methodological evolution.

The methodological foundations of criminology have been a subject of extensive academic discourse. The field has evolved significantly over the past century, shaped by contributions from forensic science, criminal procedure, and philosophy.

Criminology, as a scientific discipline, has undergone substantial transformation. Early scholars such as G.Y. Manns (1921) emphasized the investigative techniques used in crime detection, while I.N. Yakimov (1925) expanded the field by incorporating scientific methods from natural and medical sciences into forensic investigations. These early efforts laid the foundation for criminology's role as a technical discipline.

By the mid-20th century, criminology was viewed as an applied science rather than a purely legal field. M.S. Strogovich (1938) argued that criminalistics is not a legal science but an auxiliary technical discipline designed to aid the criminal justice system. B.M. Shaver (1938) supported this notion by classifying criminology as an independent science, closely related to but distinct from criminal procedure.

A major shift occurred in the 1950s and 1960s when scholars such as A.I. Vinberg (1950) and S.P. Mitrichev (1956) introduced a more structured theoretical approach. Their work emphasized the role of forensic techniques in evidence collection, identification, and analysis. R.S. Belkin (1969, 1977) later refined these ideas, proposing a four-dimensional structure of criminology:

1. The emergence of evidence
2. The discovery of evidence
3. The examination of evidence
4. The assessment and use of evidence

Belkin's framework became a cornerstone of modern criminological methodology, influencing forensic practices worldwide.

The debate over whether criminology is a legal or technical science continued throughout the 20th century. Scholars such as V.I. Popov (1970) and F.Y. Berdichevsky (1976) advocated for a broader definition that incorporated both legal and scientific elements. Popov argued that criminology should focus on expanding the cognitive capabilities of investigators through analytical and technical methods, while Berdichevsky introduced a modified definition that emphasized forensic information processing.

N.A. Selivanov (1977) further contributed to this discussion by defining criminology as the study of patterns in forensic evidence and the development of investigative methods. His work helped solidify criminology's role as a bridge between legal theory and forensic practice.

The evolution of criminology's methodology has been shaped by contributions from both legal and scientific disciplines. The field has transitioned from a primarily technical science to a more comprehensive investigative discipline, integrating legal, scientific, and philosophical principles. The study of forensic methods, evidence analysis, and crime prevention continues to evolve, ensuring criminology remains a dynamic and essential field in modern law enforcement and judicial systems.

Results and discussion

At the core of any scientific theory lies the doctrine defining its subject matter. As V.V. Klochkov emphasizes, precisely delineating the subject of a discipline is essential for identifying interdisciplinary issues that require comprehensive study and coordinated interaction between fields. In the early stages of a new science's development, there is often an absence of specialized concepts unique to the discipline. Consequently, it tends to incorporate and adapt concepts from other established sciences. This phenomenon is also evident in the evolution of criminology as a scientific field, where foundational ideas and methodologies have been drawn from various disciplines to shape its theoretical framework.

In this regard, we should agree with M. Arbit, who believes that "... since such a science has yet to be created, it naturally does not yet have a well-established terminology, its basic concepts have not yet been isolated and named, the structures and connections between concepts have not yet been formulated. This situation creates the need to discuss the tasks and problems facing the researcher on a metaphorical level, using an arsenal of concepts borrowed from various fields of science ..." [3, p. 27].

The subject of cognition in philosophy is defined as "the sides, properties and relations of objects recorded in experience and included in the process of human practical activity, studied for a specific purpose in given conditions and circumstances. ...The subject of any science is the study of certain laws of the objective world" [4, p. 326]. Based on one of the principles of the development of any science – historicism, let's consider how the methodology of criminology developed.

Professor G.Y. Manns of Irkutsk University was one of the first to try to do this. In 1921, he wrote that the subject of criminology is: "firstly, the methods of committing crimes, the professional characteristics and lifestyle of criminals (their jargon, their superstitions, etc.), and secondly, the methods of investigating crimes, including the identification of criminals" [5].

A more detailed definition of the subject was proposed in 1925 by I.N. Yakimov, who pointed out that criminology "has as its subject the study of the most appropriate ways and techniques of applying methods of natural, medical and technical sciences to the investigation of crimes and the study of the physical and moral personality of the criminal" [6, p. 3].

The stage of formation of Russian criminology was characterized by a view of it as a technical or natural science.

In 1938, M.S. Strogovich asserted that criminalistics should be regarded as a non-legal science, primarily concerned with the scientific and technical methods used for the collection and examination of evidence. He argued that criminalistics is fundamentally limited to investigative techniques and does not possess a legal nature. Furthermore, he emphasized that while the expansion of scientific and technical methodologies enhances the investigative and adjudicative processes in criminal cases, it does not replace the criminal justice system itself. Instead, criminalistics functions as an auxiliary technical discipline, providing essential tools and methods to support criminal investigations rather than serving as an independent legal framework [7, p. 18].

In 1938, B.M. Shaver, speaking about the subject of criminology, pointed out:

- a) criminalistics is an independent science with its own theoretical and applied parts;
- b) criminalistics is closely related to the science of criminal procedure, without being at the same time its applied part;
- c) the subject of criminalistics is objective patterns of detection and investigation of evidence, the study of which should form the content of the theory of criminalistics [8, p. 75].

A.I. Vinberg formulated his definition of the subject of criminology in 1950: "Criminology is the science of technical and tactical techniques and means of detecting, collecting, recording and

examining judicial evidence used to solve crimes against the Soviet system and the rule of law established by the Soviet state, identifying perpetrators and finding ways to prevent crimes” [9, p. 4].

The contributions of S.P. Mitrichev hold a significant place in the study of general theoretical issues in criminology. His perspectives were comprehensively articulated in his 1956 textbook, *The Subject, Method, and System of Soviet Criminology*.

In defining criminology as a scientific discipline, Mitrichev characterized Soviet criminology as a specialized legal field. He described it as the study of technical tools, tactics, and methodologies employed by judicial and investigative authorities in accordance with criminal procedural law. These methods are designed for the detection, collection, documentation, and examination of evidence, with the primary objective of facilitating criminal investigations, particularly those concerning offenses against the Soviet state and its legal order [10, p. 12–14, 24, 26, 49].

By 1959, the definition of criminology had been further refined by scholars from the Department of Soviet Criminal Procedure and Criminology at the Faculty of Law of Kazakh State University. They conceptualized Soviet criminology as a scientific discipline dedicated to the development of effective tactics and methodologies for crime investigation, detection, and prevention. This definition emphasized adherence to the principles of socialist legality while incorporating scientific and technical methods for the collection and examination of judicial evidence. Additionally, Zelikson expanded upon this definition, asserting that criminology is inherently a legal science, reinforcing its connection to the broader legal framework governing criminal investigations and forensic methodologies [11, p. 93].

The definitions of Soviet criminology proposed by A.I. Vinberg and S.P. Mitrichev became widely accepted and remained influential for an extended period. With only minor modifications, these definitions were frequently referenced and incorporated into the works of subsequent scholars.

A particularly notable aspect of A.I. Vinberg’s definition was its distinctive emphasis on crime prevention. For the first time, criminology was not only concerned with the detection, investigation, and analysis of crimes but also with developing strategies and methodologies aimed at preventing criminal activity. This marked a significant expansion of the field’s scope, reinforcing its role in both reactive and proactive aspects of law enforcement and criminal justice.

According to R.S. Belkin (1969), the main elements of the general theory of criminology should be provisions reflecting objective patterns of occurrence, detection, research, evaluation and use of evidence. These provisions can be grouped into four sections, denoting them respectively as:

- 1) the criminalistic doctrine of the emergence of evidence;
- 2) the criminalistic doctrine of the discovery of evidence;
- 3) the criminalistic doctrine of the examination of evidence;
- 4) the criminalistic doctrine of the assessment and use of evidence [12, p. 31].

These provisions were subsequently included in the definition of the subject of criminology given by R.S. Belkin and the four-dimensional structure of the criminology system.

R.S. Belkin argues that the definition of criminology as a scientific discipline cannot be solely based on specific forensic theories that contribute to its methodology. He contends that while various criminalistic theories—such as the theory of forensic identification, the doctrine of criminalistic versions, crime commission methods, and trace formation mechanisms—are essential components of criminology, they do not, from a scientific methodological perspective, constitute a comprehensive general theory of the field. Instead, these theories should be understood as distinct yet interrelated elements within the broader methodological framework of criminology, rather than as a singular, overarching theoretical foundation [12, p. 31].

An attempt to define the subject of criminology was also made by the Kazakh legal scientist V.I. Popov (1970). In particular, he wrote: “It is criminology that develops the scientific foundations of the investigation, expands the cognitive capabilities of the investigator, equipping him not only with scientific and technical means of identifying physical evidence, but also, mainly, with methods of collecting, analyzing and evaluating factual data about the crime under investigation.” And further, he believes that “the formulation of the concept of criminology should reflect the main elements of its content, in particular: a) attitude to law; b) sources of development; c) scope of application; d) main tasks [13, pp. 58–61].

According to V.I. Popov, the most comprehensive definition of criminology conceptualizes Soviet criminalistics as a scientific discipline that integrates both practical experience and interdisciplinary knowledge. This definition highlights that criminology is based on the generalization of best practices from Soviet crime-fighting authorities, combined with insights from philosophy, psychology, natural sciences, and technical sciences.

Within the framework of criminal procedural law, criminology is tasked with developing investigative recommendations for evidence collection and examination, criminal identification, and suspect apprehension. These methodologies are applied in preliminary investigations, inquiries, and court proceedings to establish the truth and enforce the Leninist principle of the inevitability of punishment for criminal offenses. Furthermore, crime prevention is identified as a fundamental objective, reinforcing criminology's dual role in both reactive and proactive aspects of criminal justice [13, p. 61].

In 1970, R.S. Belkin formulated such a concept of the subject of criminology: "Soviet criminalistics is the science of the patterns, collection, research and use of judicial evidence and the means and methods of judicial investigation and crime prevention based on the study of these patterns [14, p. 42].

F.Y. Berdichevsky (1976) considered it expedient to modify the definition of the subject of criminology given by R.S. Belkin. In his opinion, "the subject of criminology is the patterns of information about a crime and its perpetrators and the means and methods of detecting such information based on knowledge of these patterns in order to use it as evidence in a criminal case" [15, p. 160].

N.A. Selivanov (1977) formulated his definition: "Criminalistics is the science of the patterns of occurrence of forensic evidence, as well as general methods, techniques, tactics, and methods of collecting and using them for the purpose of investigating and preventing crimes" [16, pp. 100–109].

In 1977, R.S. Belkin published the first volume of his three-volume work, *Course of Soviet Criminology*, in which he argued for the refinement and expansion of the definition of criminology. He emphasized the need to incorporate the mechanism of crime into its conceptual framework. As a result, Belkin redefined criminology as the scientific study of the laws governing the mechanism of crime, including the emergence of information related to crimes and their perpetrators. His definition also encompassed the collection, analysis, evaluation, and application of evidence, as well as the development of specialized forensic tools and investigative methods. Furthermore, Belkin stressed that criminology plays a critical role in both judicial research and crime prevention, with its methodologies rooted in the scientific study of these fundamental laws [17, p. 218].

The role of the definitions of the subject of criminology given above by various scientists at each stage of the development of science is great and should in no way be belittled.

In 1993, V.E. Kornaukhov provided a comprehensive definition of criminalistics, characterizing it as a scientific discipline focused on the study of criminal activity and investigative procedures. He identified both crime and the work of investigators as the general objects of study, emphasizing the need to understand patterns of reflection and cognitive processes involved in criminal investigations.

Based on this understanding, Kornaukhov highlighted that criminalistics aims to develop practical methodologies, including strategies and techniques for crime investigation, tactical approaches, and their combinations for conducting specific investigative actions. Additionally, he underscored the role of technical and forensic tools in detecting, documenting, and analyzing crime traces, as well as scientific methods for examining physical evidence, thereby reinforcing the applied nature of criminalistics in law enforcement and forensic science [18, p. 18]. This definition of the subject is very cumbersome and causes a number of serious complaints about the knowledge of the laws of reflection processes, as philosophy studies this. In addition, the object of criminology is not criminal activity in general (it is studied to a greater extent by criminology) and not the activity of an investigator in general, but only the functional side of these types of activities.

According to the Kazakh scientist E.G. Dzhakishev (1994), criminalistics is the science of combating crime, fulfilling this task by using special forensic techniques and tools in the detection and investigation of crimes [19, p. 42].

Upon analyzing and synthesizing the perspectives of various scholars on the subject of criminalistics, R.S. Belkin's definition is considered the most accurate and comprehensive. His

approach is particularly notable as it aligns with the fundamental principles of scientific inquiry, taking into account objective patterns and presenting a succinct yet dialectical framework for understanding criminalistics.

While different scholars have proposed varying definitions, it would be inappropriate to dismiss or overly criticize their contributions, as each has played a significant role in advancing criminological theory. The evolution of criminology has been shaped by multiple viewpoints, each reflecting the scientific and practical priorities of its time.

Furthermore, in the broader academic discourse, there are no significant objections regarding the definition of criminology's tasks and objectives. Most scholars agree that any scientific definition—whether concerning the subject, object, or functions of criminology—should be grounded in scientific laws and maintain a practical orientation, rather than being confined to purely theoretical considerations.

As A.I. Vinberg and R.S. Belkin pointed out, “the general theory of criminalistics is a system of its basic principles and provisions ...” [20, p. 3]. The system of principles of criminalistics is an integral part of its general theory, since the principles reflect the content and structure of science, its goals and objectives, development prospects, and practical significance, the role and place in the fight against crime.

According to A.Ya. Ginzburg, the principle of the science of criminology is the main conclusion arising from scientific and practical activities in the field of criminology, reflecting the specifics of this science; the principles are presented as an interacting system with an internal and external sphere, since the main conclusions of the science of criminology include knowledge from other sciences, based on the universal principles of sciences. He believes that the system of principles of criminology consists of: general, private and special.

A.J. Ginzburg believes that the doctrine of the principles of criminology and the criminalistic doctrine of the laws that make up the subject of science. As the elements of the general are in the same system, they represent elements of the structure of the general theory and are therefore interconnected. The nature of these relationships is mutual, causing mutual influence on each other [21, p. 15–17].

R.S. Belkin and A.I. Vinberg believe that “the methodological foundations of science are its general theory, which includes a system of its ideological principles, theoretical concepts, categories and concepts, methods and connections, definitions and terms” [22, p. 11]. In the general theory of criminology, they include the teaching of the subject and system of criminology, its language and methods of forensic scientific research. Along with methodological (ideological, heuristic, and retrospective) functions, the general theory, according to these authors, also performs empirical functions: explanatory, synthesizing, and predictive. They believe that particular theories of criminology also have these functions: the theory of criminalistic identification, the theory of versions, fixation, etc.

The responsible functions of criminology in the scientific and technical support of law enforcement agencies at the present stage oblige them not to limit themselves to solving private, applied tasks. Fundamental research and the development of new ideas and concepts are needed [23, p. 7–8].

The development of methodological problems of criminology, the improvement and refinement of its philosophical concepts should be not only theoretical, but also of great practical importance.

According to R.S. Belkin, in order for a scientific theory to play the role of a general theory of criminology as a science and its methodological foundations, it must meet the following fundamental requirements:

- ♦ to cover the entire subject of science, to relate to it as a whole, and not to one of its elements;
- ♦ to relate not so much to phenomena as to the essence of the subject of research and explain this essence;
- ♦ to identify the pattern of relationships or connections of phenomena, i.e. the pattern of processes, the knowledge of which is the purpose of this branch of scientific knowledge;
- ♦ be based on the principles of reflection theory as a scientific worldview expressing the “dialectic of things” as the basis of the “dialectic of ideas”, and not vice versa;
- ♦ to represent a closed system of concepts, the elements of which are unusually closely connected and organically intertwined with each other, so that in the structure of the theory there are no isolated elements isolated from the rest of the parts” [12, p. 29].

Conclusions

From the perspective of scientific development principles, particularly the concept of historicism, this study examines the evolution of criminology's methodology as a scientific discipline. It outlines the key stages in the development of criminalistics methodology, with a particular focus on defining its subject, objectives, objects, and the principles governing scientific knowledge.

Although this study primarily adheres to R.S. Belkin's definition of criminology, this does not preclude the possibility of supplementing or reconsidering this definition from alternative perspectives. The dynamic nature of scientific progress and the influence of technological advancements necessitate continuous refinement and adaptation in criminology.

Additionally, specific forensic theories within the criminological methodology require further development. For instance, forensic identification still lacks a comprehensive framework for addressing identification issues related to liquid and bulk objects, particularly in defining a common source of origin for liquid microobjects. Similarly, the theory of trace formation mechanisms does not yet fully incorporate new categories of evidence, such as intellectual traces. Moreover, the theory of evidentiary information recording requires reevaluation, especially regarding the application of modern forensic techniques for detecting and documenting microprints and microobjects.

In this regard, R.S. Belkin's assertion remains highly relevant – the methodology of criminology must continue to evolve through a deeper examination of patterns and interconnections within the discipline. Advancing this field necessitates a systematic and scientifically grounded approach, ensuring that criminology remains a progressive and adaptable discipline aligned with its fundamental tasks and objectives.

REFERENCES

- 1 Belkin R.S., Vinberg A.I. Criminalistics. General theoretical problems. M.: Yuridicheskaya literatura, 1973. p. 18.
- 2 Klochkov V.V. Criminalistics in the system of sciences: differentiation, integration, complex research // Issues of theory and practice of forensic examination. M., 1983, p. 58.
- 3 Arbit M. Metaphorical brain (translated from English). Moscow. 1976. P. 27.
- 4 Philosophical dictionary. Edited by Rosenthal M.M. M., 1975, p. 326.
- 5 Manns G.Y. Criminalistics as an applied discipline and subject of teaching // Proceedings of Irkutsk University. Department 1. Issue 2. Irkutsk, 1921.
- 6 Yakimov I.N. Criminalistics. M., 1925, p. 3.
- 7 Strogovich M.S. Criminal procedure. A short textbook. M., 1938, p. 52.
- 8 Shaver B.M. The subject and method of Soviet criminalistics // Journal of Socialist Legality. 1938, no. 6, p. 75.
- 9 Criminalistics. Edited by Vinberg I.I. and Mitricheva S.P. M., 1950, p. 4.
- 10 Mitrichev S.P. The subject, method and system of Soviet criminalistics. A textbook for students of the Higher School of Economics. M., 1956, pp. 12–14, 24, 26, 49.
- 11 Zelikson E.S. Coordination of teaching Soviet criminal procedure and criminalistics. Questions of Soviet criminalistics (Summary of the All-Union scientific meeting on criminalistics). Alma-Ata, 1959, p. 93.
- 12 Belkin R.S. The concept of methodology of Soviet criminology in the light of Lenin's theory of reflection // Republican interdepartmental collection of scientific and methodological works "Criminalistics and forensic examination" Issue 6. Kiev, 1969, p. 31.
- 13 Popov V.I. Soviet criminalistics and its role in the implementation of the Leninist principle of the inevitability of punishment for a committed crime // Collection of scientific articles "Some issues of combating crime". Alma-Ata, 1970, p. 60.
- 14 Belkin R.S. Lenin's theory of reflection and methodological problems of Soviet criminalistics. M., 1970. p. 42.
- 15 Berdichevsky F.Yu. On the subject and the conceptual apparatus of criminalistics // Collection "Questions of criminalistics". Issue 24. M., 1976, p. 160.
- 16 Selivanov N.A. On the issue of the concept and system of criminalistics // Issues of combating crime. Issue. 26. M., 1977, pp. 100–109.

- 17 Belkin R.S. History of Russian criminology. M: The norm, 2001, p. 218.
- 18 Kornaukhov V.E. and others. Fundamentals of the general theory of criminology. Krasnoyarsk, 1993, p. 42.
- 19 Dzhakishev E.G. The main stages of the application of criminalistic methods of combating crime // Collection of Scientific papers. KazNII of forensic examinations. Issue.2. Almaty, 1993, pp. 82–90.
- 20 Belkin R.S., Vinberg A.I. Criminalistics and evidence. M., 1996, p. 3.
- 21 Ginzburg A.Ya. Principles of Soviet criminalistics and the subject of science. 1997, p. 25.
- 22 Belkin R.S., Vinberg A.I. Criminalistics. General theoretical problems. M.: Legal literature, 1973, p. 11.
- 23 Kirsanov Z.I. Problems of methodology of Soviet criminalistics // Collection of scientific papers “Methodology of forensic examination”. M.: VNIISE, 1986, p. 13.

ТЛЕШАЛИЕВ Н.Д.,^{*1}

PhD, ассоциированный профессор.

*e-mail: ali_2301@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-3871-866X

КУСАИНОВ С.Ж.,²

к.ю.н., ст. преподаватель.

e-mail: Zagalbaili@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-2956-7820

БАТЫРБАЙ Н.М.,¹

PhD, ассоциированный профессор.

e-mail: nurbol_kz7@mail.ru

ORCID ID: 0009-0001-2109-702X

¹Каспийский общественный университет,

г. Алматы, Казахстан

²Казахский национальный

педагогический университет им. Абая,

г. Алматы, Казахстан

ФОРМИРОВАНИЕ МЕТОДОЛОГИИ КРИМИНАЛИСТИКИ КАК НАУЧНОГО ЗНАНИЯ

Аннотация

В данной статье показано формирование методологии криминалистики как научного знания. Рассмотрены основные этапы становления методологии криминалистики, которая в первую включает в себя определение таких понятий как предмет, задачи, объекты, принципы развития научного знания. Статья представлена в рамках конкурса на грантовое финансирование по научным и(или) научно-техническим проектам на 2024–2026 гг. (МНВО РК) «ИРН: AP23485634 Современная трансформация казахстанской пенитенциарной системы через механизм государственно-частного партнерства».

Ключевые слова: криминалистика, методология, преступления, криминалистическая техника, криминалистическая тактика, досудебное расследование.

ТЛЕШАЛИЕВ Н.Д.,*¹

PhD, қауымдастырылған профессор.

*e-mail: ali_2301@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-3871-866X

КУСАИНОВ С.Ж.,²

з.ғ.к., аға оқытушы.

e-mail: Zagalbaili@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-2956-7820

АТЫРБАЙ Н.М.,¹

PhD, қауымдастырылған профессор.

e-mail: nurbol_kz7@mail.ru

ORCID ID: 0009-0001-2109-702X

¹Каспий қоғамдық университеті,

Алматы қ., Қазақстан

²Абай атындағы Қазақ ұлттық

педагогикалық университеті,

Алматы қ., Қазақстан

ҒЫЛЫМИ БІЛІМ РЕТІНДЕ КРИМИНАЛИСТИКА ӘДІСНАМАСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Андатпа

Бұл мақалада ғылыми білім ретінде криминалистика әдіснамасының қалыптасуы көрсетілген. Криминалистика әдіснамасының қалыптасуының негізгі кезеңдері қарастырылады, ол бірінші кезекте пән, міндеттер, объектілер, ғылыми білімді дамыту принциптері сияқты ұғымдарды анықтауды қамтиды. Мақала 2024–2026 жылдарға арналған ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық жобалар бойынша гранттық қаржыландыруға арналған конкурс шеңберінде ұсынылған (ҚР МҒМ) «ИРН: AP23485634 мемлекеттік-жекешелік әріптестік тетігі арқылы қазақстандық пенитенциарлық жүйені заманауи трансформациялау».

Тірек сөздер: криминалистика, әдістеме, қылмыстар, криминалистикалық техника, криминалистикалық тактика, сотқа дейінгі тергеу.

FTAXP 10.77.21
 ЭОЖ 343.2
 JEL K14

<https://doi.org/10.46914/2959-4197-2024-1-4-39-43>

ТУЛЕБАЕВА А.С.,*¹

З.ғ.м., заң кеңесші.

*e-mail: a.tulebayeva@turan-edu.kz

ORCID ID: 0009-0001-7184-2403

АДИЛОВА К.А.,²

З.ғ.к., қауымдастырылған профессор.

e-mail: k.adilova@turan-edu.kz

¹Алматы облысының заң

кеңесшілерінің Бас палатасы

Алматы қ., Қазақстан

²ҚР Президенті жанындағы ҚР ҰҒА

Білім және қоғамдық даму

ғылымдары орталығы

Алматы қ., Қазақстан

ТУРИЗМ САЛАСЫНДАҒЫ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРДЫҢ ТҮРЛЕРІ МЕН ОЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа

Бұл мақалада туризм саласындағы құқық бұзушылықтардың негізгі түрлері, олардың құқықтық және әлеуметтік ерекшеліктері талданады. Туризм саласында жиі кездесетін құқық бұзушылықтарға алаяқтық, тұтынушылардың құқықтарын бұзу, заңсыз туризм қызметін көрсету, табиғи және мәдени мұраларды бүлдіру сияқты әрекеттер жатады. Мұндай құқық бұзушылықтардың құқықтық салдары ғана емес, әлеуметтік әсерлері де маңызды. Олар қоғамда сенімсіздік тудырып, туристік бағыттардың тартымдылығын төмендетуі мүмкін. Мақалада бұл мәселелердің шешу жолдары мен алдын алу тетіктері қарастырылады.

Тірек сөздер: туризм, құқық бұзушылық, заңсыз туризм, алаяқтық, құқықтық жауапкершілік, туристердің қауіпсіздігі, туризм саласының дамуы.

Кіріспе

Туризм – жаһандық экономиканың маңызды секторы, елдер арасындағы мәдени және экономикалық ынтымақтастықты нығайтуда ерекше рөл атқарады. Туризм – туристің тұрақты тұрғылықты жерін ауыстыруға байланысты емес саяхатта уақытша болуы [1]. Ол тек қана экономикалық пайда әкеліп қоймай, халықтардың өзара қарым-қатынасын жақсартып, елдердің мәдени және табиғи мұраларын әлемге танытуға мүмкіндік береді.

Алайда туризм саласы өзінің қарқынды дамуы барысында түрлі құқық бұзушылықтар мен заңсыз әрекеттерге ұшырауы мүмкін. Мұндай құқық бұзушылықтар туристердің құқықтарының бұзылуынан бастап, табиғи ресурстарды заңсыз пайдалану, мәдени және тарихи мұраларды бұзу, алаяқтық әрекеттер, қауіпсіздік шараларын сақтамау сияқты мәселелерді қамтиды. Бұл жағдайлар тек құқықтық аспектілерді қозғап қоймай, елдің беделіне, қоғамның тұрақтылығына және туризмнің болашағына кері әсерін тигізеді [2].

Туризм саласындағы құқық бұзушылықтар құқықтық жүйеде реттеуді талап ететін өзекті мәселе ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік тұрақтылық пен қауіпсіздікке әсер ететін күрделі құбылыс. Мұндай мәселелер туристердің сенімін төмендетіп, елдегі туристік инфрақұрылымның дамуына кедергі келтіруі мүмкін.

Материалдар мен әдістер

Қарастырылған мәселені зерттеу барысында туризм саласындағы құқық бұзушылықтардың түрлерін, олардың құқықтық және әлеуметтік ерекшеліктерін зерттеу мәселелерін реттейтін әрі қамтитын құқықтық жүйедегі заңнамалар мен статистикалық деректер, аталған мәселе бойынша тұжырым жасаған заңтанушы ғалымдардың еңбектері зерделенді.

Зерттеу барысында шетелдік және отандық зерттеушілердің еңбектеріне салыстырмалы талдау жасалды. Құқық бұзушылықтардың негізгі түрлерін анықтау және олардың құқықтық негіздерін түсіндіру мақсатында түрлі дереккөздерден алынған ақпараттарды жинақтау және жүйелек әдісі де қолданылды.

Бұл мәселе шетелдік ғалымдарды да, туризм саласындағы құқық бұзушылықтарды кешенді түрде қарастырып, тиімді шешімдер ұсынуға негіз беретін отандық зерттеушілерді де қызықтырады. Қылмысқа барған жасөспірімдердің девианттық, делинквентті мінез-құлықтарының мәселелері бойынша келесідей ғалымдардың еңбектері сараланды: Қ. Әбдірайымов, Ә. Баймағамбетов, Ж. Ибраев, Қ.Б. Жолдасова, Е.А. Сұлтанов, А.Б. Омаров.

Нәтижелер мен талқылау

Туризм саласындағы құқық бұзушылықтарды зерттеу және оларды реттеу барысында бірнеше негізгі ережелерді ескеру маңызды. Бұл ережелер құқық бұзушылықтардың алдын алу мен оларды тиімді жоюға бағытталған құқықтық, әлеуметтік және экономикалық принциптерді қамтиды.

1. Құқықтық реттеу және заңның үстемдігі

Туризм саласындағы құқық бұзушылықтарды болдырмау үшін ұлттық және халықаралық деңгейде тиімді құқықтық жүйе болуы керек. Заңдардың толық және нақты болуы, сондай-ақ олардың әділ қолданылуы маңызды.

Құқық бұзушылықтарды қатаң түрде бақылау, яғни туризм саласындағы құқық бұзушылықтарға қатысты заңнамаларда айқын ережелер болуы тиіс, мысалы, туристердің құқықтарын қорғау, заңсыз қызмет көрсету, алаяқтыққа қарсы күрес болып саналады.

Тұтынушылардың құқықтарын қорғауға келетін болсақ, туризм индустриясында туристердің құқықтары мен мүдделерін қорғаудың маңызы зор. Бұл заңсыз қызмет көрсетуді болдырмау және туристік келісім-шарттарды адал орындауды қамтамасыз етуге бағытталған. Туристік қызметтерді ұсынып отырған ұйымдар туристерге сапа мен қауіпсіздік стандарттары туралы нақты ақпарат беруі қажет. Туристік қызметтердің қауіпсіздігін қамтамасыз ететін нақты ережелер мен талаптарды енгізу керек, сондай-ақ қауіпсіздік шараларының орындалуын қадағалау қажет.

Сондай-ақ туризмнің экологиялық және мәдени салдарларын басқару үшін бірқатар негізгі ережелер бар. Атап айтсақ, экологиялық жауапкершілік, яғни туризмнің табиғи ресурстар мен қоршаған ортаға теріс әсерін азайту мақсатында экологиялық стандарттар мен ережелер енгізілуі керек. Ал мәдени мұраны сақтау, туризм саласы мәдени мұраларды қорғауға жауапты. Осыған орай, мәдени және тарихи ескерткіштерді сақтау үшін арнайы заңдар мен ережелер қажет.

Ең негізгісі туризм саласындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу үшін:

Құқық қорғау органдарының қатысуы және де құқық бұзушылықтарды анықтау және оларды болдырмау үшін полиция, митингтік қызметтер мен туризм агенттіктері арасында тығыз ынтымақтастық қажет. Туризм қызметтерін ұсынатын компаниялар мен жеке тұлғалардың әрекеттерін бақылау, сондай-ақ қоғамның қатысуын қамтамасыз ету маңызды.

Туризм саласындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу үшін жоғарыда аталған негізгі ережелерді сақтау өте маңызды. Бұл шаралар тек құқықтық реттеу мен әлеуметтік бақылауды ғана емес, сонымен қатар туризм индустриясының тұрақты дамуын қамтамасыз ету үшін қажет.

Бұл зерттеудің нәтижелері туризм саласындағы құқық бұзушылықтардың негізгі түрлерін, олардың құқықтық және әлеуметтік салдарын, сондай-ақ алдын алу және шешу жолдарын анықтауға бағытталды. Зерттеу барысында алынған негізгі қорытындыларды талқылай отырып, туризм саласындағы құқық бұзушылықтардың елдің экономикалық және әлеуметтік тұрақтылығына тигізетін әсері анықталды.

Зерттеу барысында туризм саласындағы ең жиі кездесетін құқық бұзушылықтар мынадай түрлерге жіктелді:

Алаяқтық: Туристтік агенттіктердің немесе жеке тұлғалардың туристерді алдау, қызметтің сапасын төмендету, бағаны жалған көрсету секілді әрекеттері. Бұл құқық бұзушылықтар туристердің қаржылық шығындары мен психологиялық зиян келтіреді.

Заңсыз туристік қызметтер: Лицензиясыз жұмыс істейтін туристік компаниялар мен гидтер, бұл ретте туристердің заңды құқықтары мен қауіпсіздігі қамтамасыз етілмейді.

Тұтынушылардың құқықтарын бұзу: Туристердің сапасыз қызмет көрсету, кепілдіктер мен шарттардың орындалмауы, хабарландырулар мен шарттарда жалған ақпаратты жариялау арқылы құқықтарының бұзылуы.

Экологиялық құқық бұзушылықтар: Табиғи мұраларды бүлдіру, қорғалатын аймақтарда заңсыз әрекеттер жасау (мысалы, өсімдіктер мен жануарлар әлемін зақымдау) экологиялық теңгерімнің бұзылуына алып келеді.

Мәдени мұраны бұзу: туризм саласының дамуы мәдени ескерткіштер мен тарихи орындарға зиян келтіруі мүмкін, бұл жергілікті мәдениет пен тарихқа қауіп төндіреді.

Құқық бұзушылықтар салдарынан тек туристердің ғана емес, сондай-ақ елдің экономикалық және әлеуметтік жағдайы да зардап шегеді. Мысалы:

Құқықтық салдарлар: заңсыз қызмет көрсету және алаяқтық әрекеттер құқықтық тәртіпті бұзады, бұл өз кезегінде елдің туристік нарығына сенімсіздік туғызады. Туристтік бизнес өкілдерінің заңды әрекеттері мен этикалық нормаларды сақтау қажеттілігі артады.

Әлеуметтік салдарлар: туристердің құқықтарын бұзу, әлеуметтік әділетсіздік және мәдени мұраларды қорғау мәселелері қоғамның әлеуметтік тұрақтылығына әсер етеді. Туризм саласындағы құқық бұзушылықтар жергілікті тұрғындардың өмір сапасын да нашарлатады, өйткені олар туристік қызметтердің жағымсыз әсерін сезінеді.

Туризм саласындағы құқық бұзушылықтарды реттеу үшін келесі шараларды енгізу маңызды:

Құқықтық жүйенің жетілдірілуі: туризм саласында заңсыз қызметті болдырмау үшін нақты заңдар мен ережелер қабылдау қажет. Бұл туристердің құқықтарын қорғауды күшейтуге мүмкіндік береді.

Лицензиялау және мониторинг: туристік қызметтерді ұсынатын ұйымдардың заңды қызметін қамтамасыз ету үшін лицензиялау және бақылау жүйелерін енгізу маңызды. Бұл саладағы жалған қызмет көрсетуді азайтуға көмектеседі.

Қоғамдық бақылау: туризм саласындағы құқық бұзушылықтарды болдырмау үшін қоғамдық бақылауды күшейту қажет. Бұл тұтынушылардың құқықтарын қорғауға және саладағы этикалық нормаларды сақтауға ықпал етеді.

Құқықтық білім беру: туризм саласының барлық қатысушыларына (тұтынушылар, кәсіпкерлер, мемлекеттік органдар) құқықтық білім беру арқылы құқық бұзушылықтардың алдын алу қажет. Бұл туризм индустриясының адал қызмет етуін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Туризм саласындағы құқық бұзушылықтардың әлеуметтік әсерлері көптеген аспектілерге қатысты болады. Бұл әсерлердің алдын алу үшін қоғамда құқықтық мәдениетті қалыптастыру және қоғам мүшелерінің құқықтық сауаттылығын арттыру қажет:

Әлеуметтік тұрақтылық: туризм саласындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу арқылы қоғамдағы тұрақтылықты сақтап қалуға болады. Бұл әсіресе жергілікті тұрғындардың әлауқатын жақсартуға және олардың туризм индустриясымен тығыз байланысты болуына көмектеседі.

Туризм саласының сенімділігі: құқық бұзушылықтарға қарсы күрес туризм индустриясының сенімділігін арттырып, сыртқы инвесторлардың қызығушылығын тудыруы мүмкін. Бұл өз кезегінде туризмнің экономикалық потенциалын арттырады [3].

Туризм саласындағы құқық бұзушылықтар елдің экономикалық және әлеуметтік дамуына теріс әсер ететін маңызды факторлар болып табылады. Бұл мәселені шешу үшін құқықтық реттеуді күшейтіп, әлеуметтік және экологиялық әсерлерді ескере отырып, тиімді шаралар қабылдау қажет. Құқықтық жүйенің жетілдірілуі, қоғамдық бақылау және құқықтық білім беру саласындағы шаралар арқылы туризм индустриясындағы құқық бұзушылықтардан туындайтын зиянды азайтуға болады.

Қорытынды

Құқық бұзушылық – қоғамға зиян келтіретін және заң бойынша жазаланатын қоғамға қарсы әрекет [4]. Ал туризм саласындағы құқық бұзушылықтар елдің экономикасына және әлеуметтік тұрақтылығына теріс әсер етуі мүмкін, сондықтан бұл мәселені шешу маңызды болып табылады. Зерттеу барысында анықталғандай, туристік қызметтерде жиі кездесетін құқық бұзушылықтар алаяқтық, заңсыз қызмет көрсету, тұтынушылардың құқықтарын бұзу, экологиялық және мәдени мұраларды бүлдіру сияқты көптеген түрлерге бөлінеді. Бұл құқық бұзушылықтар тек туристердің қауіпсіздігі мен құқықтарына ғана емес, сонымен қатар жергілікті тұрғындардың әлеуметтік-экономикалық жағдайына да теріс әсер етеді.

Туризм саласындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу мен оларды тиімді реттеу үшін құқықтық нормаларды жетілдіру қажет. Қазақстанда қабылданған заңдар мен нормативтік актілер туризм саласын реттеуде маңызды рөл атқарса да, олардың тиімділігін арттыру мақсатында үнемі мониторинг жасап, құқықтық жүйені жетілдіру қажет. Лицензиялау, бақылау және құқықтық білім беру сияқты шараларды енгізу арқылы саланың тұрақты дамуын қамтамасыз етуге болады.

Қоғамдық бақылауды күшейту, туризм қызметінің этикалық нормаларын сақтау және экологиялық жауапкершілікті қамтамасыз ету арқылы құқық бұзушылықтардың алдын алу жүйесін нығайтуға болады. Бұл өз кезегінде туристік индустрияның сапасын арттырып, елдің халықаралық имиджін жақсартады.

Қорытындылай келе, туризм саласындағы құқық бұзушылықтарды болдырмау үшін көп тарапты кешенді тәсілді қолдану өте маңызды. Бұл шаралар туризм индустриясын дамытуға және елдің әлеуметтік-экономикалық жағдайын жақсартуға мүмкіндік береді. Тек құқықтық жүйе ғана емес, сондай-ақ қоғамның барлық мүшелерінің белсенді қатысуы арқылы ғана бұл мәселені тиімді шешуге болады.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Қазақстан Республикасының “Туристік қызмет туралы” заңы (23 маусым 2001 жыл № 211-II) – туризм саласындағы құқықтық негіздерді реттейтін басты құжат. URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z010000211_/z010211_.htm
- 2 Жаңабаева Г. Қазақстандағы туризмнің құқықтық аспектілері. – Алматы: Қазақ университеті, 2018.
- 3 Айтқұлова Н. Туризм саласындағы құқықтық реттеу және тұтынушылардың құқықтары. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019.
- 4 Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі. Қазақстан Республикасының Кодексі: 2014 жылдың 3 шілдесі, № 226-V ҚРЗ қабылданған. URL: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000226>.

REFERENCES

- 1 Qazaqstan Respublikasynyñ «Turistik qyzmet turaly» zañy (23 mausym 2001 jyl № 211-II) – turizm salasyndağy qūqyqtyq negizderdi retteitin basty qūjat. URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z010000211_/z010211_.htm. (In Kazakh).
- 2 Jañabaeva G. (2018) Qazaqstandağy turizmniñ qūqyqtyq aspektileri. Almaty: Qazaq universiteti. (In Kazakh).
- 3 Aitqūlova N. (2019) Turizm salasyndağy qūqyqtyq retteu jäne tūtynuşylardyñ qūqyqtary. Astana: L.N. Gumilev atyndağy EŪU. (In Kazakh).
- 4 Qazaqstan Respublikasynyñ Qylmystyq kodeksi. Qazaqstan Respublikasynyñ Kodeksi: 2014 jylдың 3 şildesi, No. 226-V QRZ qabyldanğan. URL: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000226>. (In Kazakh).

ТУЛЕБАЕВА А.С.,*¹

М.Ю.Н., юридический консультант.

*e-mail: a.tulebayeva@turanaedu.kz

ORCID ID: 0009-0001-7184-2403

АДИЛОВА К.А.,²

К.Ю.Н., ассоциированный профессор.

e-mail: k.adilova@turanaedu.kz

ORCID ID: 0000-0001-6909-4509

¹Главная палата юридических консультантов

Алматинской области,

г. Алматы, Казахстан

²Центр образования и развития

общественных наук НАН РК

при Президенте РК,

г. Алматы, Казахстан

ВИДЫ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В СФЕРЕ ТУРИЗМА И ИХ ПРАВОВАЯ И СОЦИАЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА

Аннотация

В данной статье анализируются основные виды правонарушений в сфере туризма, их правовые и социальные особенности. К распространенным правонарушениям в сфере туризма относятся мошенничество, нарушение прав потребителей, оказание незаконных туристических услуг, нанесение ущерба природному и культурному наследию. Важны не только правовые последствия таких правонарушений, но и социальные последствия. Они могут создать недоверие в обществе и снизить привлекательность туристических направлений. В статье рассматриваются пути решения этих проблем и механизмы профилактики.

Ключевые слова: туризм, преступность, нелегальный туризм, мошенничество, юридическая ответственность, безопасность туристов, развитие туристической отрасли.

TULEBAYEVA A.S.,*¹

M.L.S., legal adviser.

*e-mail: a.tulebayeva@turanaedu.kz

ORCID ID: 0009-0001-7184-2403

ADILOVA K.A.,²

C.L.S., associate professor.

e-mail: k.adilova@turanaedu.kz

ORCID ID: 0000-0001-6909-4509

¹Main Chamber of Legal Advisers of Almaty Region,

Almaty, Kazakhstan

²Center for Educational Sciences and Development

of Social Sciences of the NAS of the Republic of

Kazakhstan under the President of the RK,

Almaty, Kazakhstan

TYPES OF TOURISM CRIMES AND THEIR LEGAL AND SOCIAL CHARACTERISTICS

Abstract

This article analyzes the main types of offenses in the tourism sector, their legal and social features. Common offenses in the tourism sector include fraud, violation of consumer rights, provision of illegal tourist services, damage to natural and cultural heritage. Not only the legal consequences of such offenses are important, but also the social consequences. They can create mistrust in society and reduce the attractiveness of tourist destinations. The article considers ways to solve these problems and preventive mechanisms.

Key words: tourism, crime, illegal tourism, fraud, legal liability, tourist safety, development of the tourism industry.

4 INTERNATIONAL AND COMPARATIVE LAW ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖӘНЕ САЛЫСТЫРМАЛЫ ҚҰҚЫҚ МЕЖДУНАРОДНОЕ И СРАВНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

IRSTI 10.19.01

UDC 349

JEL K39

<https://doi.org/10.46914/2959-4197-2024-1-4-44-51>

ZHAKSYLYKBAYEVA A.A.,*¹

m.l.s., lawyer.

*e-mail: zhaksylykbayeva@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2646-456X

ALDABERGENOVA N.A.,²

c.l.s., professor.

e-mail: n.aldabergenova@turana.edu.kz

ORCID ID: 0000-0001-7384-3664

¹Synergy Partners Law Firm,

Almaty, Kazakhstan

²Turan University,

Almaty, Kazakhstan

LEGAL REGULATION OF DIGITAL ASSETS EXCHANGES: ON THE EXAMPLE OF BINANCE

Abstract

Binance's operations have a substantial influence on the development of global norms for regulating digital assets exchanges. The company actively engages in discussions with regulatory bodies, sharing its expertise and insights to shape effective regulations. Binance highlights the significance of establishing international standards that safeguard user security and foster innovation in the realm of blockchain technologies. Consequently, Binance is a crucial player in the field of legalizing digital assets exchanges, working to meet regulatory standards while fostering innovation and collaboration with regulators worldwide. In this article, we explore the fundamental legal principles that govern the operations of a digital asset exchange, using Binance as a case study. The author's article examines the real litigation cases that are being conducted around Binance. The author also conducts a comparative analysis of the legal regulation between Binance Global and Binance Kazakhstan.

Key words: legal regulation, digital assets exchanges, legalizing, digital assets, arbitration.

Introduction

Digital assets exchanges are platforms that allow users to buy, sell, and exchange various cryptocurrencies such as bitcoin, ether, and others. They play a key role in the ecosystem of digital currencies, providing liquidity and market access for traders and investors.

The approaches to regulating cryptocurrency exchanges differ significantly from country to country. In some jurisdictions, cryptocurrencies are recognized as a legal form of payment, and transactions involving them are legally permitted.

In this article, we explore the fundamental legal principles that govern the operations of a digital asset exchange, using Binance as a case study.

Binance, one of the leading digital assets exchanges globally, is a key player in the shaping of the legal framework for the cryptocurrency market. Its actions and engagement with regulatory bodies have a substantial influence on the development of regulatory frameworks in different jurisdictions.

Materials and methods

Throughout the research, real-life legal proceedings against Binance were examined. The stance of the U.S. Securities and Exchange Commission regarding digital asset exchanges was also considered.

The authors sought to explore the issue of whether arbitration rules apply to cryptocurrency disputes and how effective they are.

In essence, this paper aims to examine the limited judicial precedent in relation to a crypto giant like Binance. Recently, Binance has been actively engaging in legal regulation through high-profile legal battles with financial regulators from various countries, as well as its own users.

The literary review of this work consists mainly of judicial practice. The official statements of authorized persons of digital asset exchanges were also analyzed. The SEC's position on digital asset exchanges has also been investigated. This article uses more Anglo-Saxon legal analysis.

Results and discussion

In 2023, the Securities and Exchange Commission (hereinafter – SEC) filed a lawsuit against Binance, the cryptocurrency exchange, and levied 13 charges against it [1]. These charges include, among others, operating an unregistered exchange, providing false information about its control and supervision (a separate American division of the exchange), and offering and selling unregistered securities.

However, the exchange regulator later acknowledged its mistake in classifying Binance's digital assets as securities [2].

However, in June 2024, U.S. District Judge Amy Berman Jackson led a lawsuit against the SEC and Binance. In her ruling, the Judge dismissed several fundamental conditions set forth by the SEC, specifically the assertion that cryptocurrency tokens like BNB and StableCoin BUSD are securities. The court concluded that the SEC had not furnished sufficient proof to support the claim that the sale of these tokens on the secondary market met the criteria for an investment contract under the Howey test.

In this context, regarding the Howey test, the term «Howey test» was introduced in 1946 by the SEC in a lawsuit against Howey Co. [3]. The regulator accused the company of selling unregistered securities. The securities in question were citrus groves, which the company sold to outside investors. The investors were offered the opportunity to lease the groves back, essentially becoming tenants of the company. The market value of these plots increased, primarily due to the harvest.

The Supreme Court of the United States determined that the purchasers had invested in the company in this manner. In essence, a «contract for investment» was executed. It is important to note that this term is not yet explicitly defined in US law. The Supreme Court declared that a contract for investment is essentially a plan for distributing capital or investing funds in a way that generates income or profit from the use of money.

To determine whether a financial transaction qualifies as an «investment contract» and is therefore subject to regulation under the Securities Act, several fundamental criteria have been employed. These criteria, later known as the Howey Test, consist of four questions:

1. Was money invested as part of the transaction?
2. Were investments made in the company as a whole?
3. Did the investor anticipate making a profit from the transaction?
4. Is the anticipated profit linked to the activities of others?

The phrasing of the questions may vary, but the underlying concept remains the same. If all the questions can be answered in the affirmative, then the investment contract has been established, and financial transactions are subject to securities regulation. This, in turn, validates the SEC's oversight of the process.

Therefore, investing in securities is a commercial activity where an investor puts money into a company as a whole with the aim of generating profit. The success of the investment is directly linked to the efforts of the parties involved in the transaction. In essence, it was established that the SEC has the authority to mandate the registration of such transactions with the agency.

Now, the question arises: Does this Howie test have any relevance to the classification of digital assets as securities? However, the SEC is applying the same methodology used in the past century to digital assets in the present day. All SEC actions against crypto companies are based on their compliance with the Howey test criteria. The regulator must demonstrate that investors are investing in a crypto project with the expectation of earning a profit, and the crypto company is actively working to advance its project.

To begin with, the SEC has confirmed the legitimacy of Bitcoin based on the Howey test. In 2019, the agency declared that Bitcoin (hereinafter – BTC) is not a security, stating that it does not require crowdfunding or public backing [4]. Some experts believe that the SEC did not classify BTC as a security because there is no issuer in the first cryptocurrency, making it impossible to hold anyone accountable. However, the SEC has identified other digital assets such as Solana (SOL), Cardano (ADA), and Polygon (MATIC) as potential securities, as evidenced by recent legal actions. The SEC is questioning the classification of these relatively new assets as securities.

Therefore, it is important to acknowledge that the Howie test was the outcome of a legal dispute between the SEC and two small-scale breeders more than seven decades ago. However, the precedent established by this case has allowed the agency to regulate the market for the latest financial technologies today.

To further explore the SEC's case against Binance, Judge Amy Berman Jackson dismissed several charges brought against Binance by the SEC due to the digital assets' non-compliance with the Howie test mentioned above. This did not completely resolve the SEC's legal action against Binance, but it did help to reduce the litigation. The SEC's case against Binance is still ongoing.

A group of investors has also filed a lawsuit against Binance, alleging that the collapse of the FTX exchange was due to unfair competition.

The lawsuit was filed by a California investor, Nir Lahav, against Binance and its CEO, Changpeng Zhao. The plaintiff claims that the defendants attempted to monopolize the market, causing harm to FTX and related platforms.

The lawsuit is based on a tweet that Zhao posted in early November 2022. In the tweet, Zhao announced the decision to liquidate assets owned by FTT. Lahav estimates that this represented up to 5% of the FTX Token utility's supply.

A few days after the distribution, Zhao posted on Twitter that he had signed a letter of intent to fully acquire Binance. FTX.com. However, he later retracted this statement.. The lawsuit alleges that these actions precipitated the swift decline and insolvency of FTX entities, causing substantial financial harm to its customers. Lahav asserts that FTX incurred losses due to transactions conducted on trading platforms prior to their collapse.

The CEO of FTX, Sam Bankman-Fried, has publicly supported the idea of implementing regulations in the cryptocurrency industry. However, as the trial has shown, Binance has rejected this approach.

Binance was not only sued by the securities regulator, but also faced a dispute with its users. For instance, on April 19, 2021, Binance halted operations for four hours due to a technical issue in the world of cryptocurrencies. This resulted in many of its clients who had borrowed funds for trading being unable to log in and adjust their positions. After the technical issue on Binance, users attempted to log in and found their accounts empty. Those affected by the platform failure have contacted Binance to seek compensation, but they have not received a response. Binance maintains that customers «assume the risk of the operations they perform on the platform in accordance with the contractual provisions they must agree to when using the platform.» Engaging in digital asset trading is akin to engaging in risky activities. Therefore, when signing up for most digital asset custodians, it is crucial to carefully review the terms and conditions of the user agreement before proceeding, as many custodians may not fully disclose the potential risks associated with their platform. In this section, we will delve into this issue and present our recommendations to the legislator for safeguarding users.

To recap, the dispute between Binance and users that occurred in April 2021. The aforementioned «unfair demands» are deemed to be in conflict with European case law and other legal systems, as the unfair conditions imposed unilaterally by Binance are deemed invalid. In other words, this implies that in such contractual relationships, the interests of only one party should not be prioritized. It is worth noting that the «equality of interests of the parties» is a fundamental principle of our domestic civil law, as stated in paragraph 1 of Article 2 of the Civil Code of the Republic of Kazakhstan doesn't executed.

CEO Changpeng Zhao (known as CZ) also believes that Binance is decentralized and does not belong to any country and is not regulated by any law. As he notes himself, the company does not have a permanent place of residence or, in his words, «the place of residence of this company depends on my place of residence» [7], which leads to significant difficulties in determining which jurisdiction is suitable for Binance and which law applies.

Binance was founded in Sangai, China, in 2017 and moved to Tokyo, Japan, as China's anti-cryptocurrency legislation intensified. When regulation becomes stronger in Tokyo, the CEO announced that the company will relocate to Malta, Bermuda and Jersey. Today, Binance is headquartered in the Cayman Islands, Seychelles, Singapore, South Korea, Uganda, Ireland, the United States and the United Kingdom, without specifying who the parent company or its subsidiaries are and how they interact with each other. In other words, Binance's corporate structure is complex when creating legal entities, and it is difficult to understand, so determining the responsibility of the parent company or its subsidiaries leads to confusion. The exchange operates all over the world, and its users are everywhere, not just in Europe. In the five years from 2017, when it was founded, to 2022, Binance has grown from a startup to a cryptocurrency giant with employees in dozens of countries. By November 2022, he controlled more than half of the cryptocurrency market.

However, resolving the disagreement between Binance and its users is not a straightforward process.

Approximately 700 individuals filed complaints against Binance. Binance's terms and conditions state: «In the event of any dispute or conflict between the User and the platform, it shall be resolved by the Arbitration Court of the International Arbitration Chamber of Hong Kong» [9]. However, a deterrent factor in this situation is the requirement to pay a fee of \$65,000 from each plaintiff to initiate the arbitration process. This fee is stipulated in the arbitration rules of the International Arbitration Chamber of Hong Kong. Consequently, users who have suffered financial losses due to technical issues must pay this substantial amount to initiate the arbitration process, in addition to other expenses.

The second issue is that the Binance terms of use prohibit class action lawsuits, which are outlined on the official Binance website (35 paragraphs).

This case is still ongoing, but we can draw some conclusions about it:

1. Even if the plaintiffs win in arbitration, it may be challenging for them to receive payments. Firstly, it can be difficult to trace the defendant's assets. Secondly, while many countries recognize arbitration awards, if the circular acts in that country are illegal, some may not enforce decisions regarding digital assets.

Furthermore, due to the unique characteristics of the cryptocurrency sector and the diverse range of participants, calculating and quantifying expenses can be a complex task.

Moreover, some countries believe that enforcing a decision made through arbitration in the context of cryptocurrencies might contradict the government's stance on this matter.

The exclusion of arbitration from public policy is a well-established principle, as evidenced by the New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards.

For instance, the Shenzhen Arbitration Court in China refused to recognize an arbitration award related to government policy, citing the fact that China has banned the circulation of cryptocurrencies and has not recognized digital currencies as having any legal standing.

In particular, in 2018, the Shenzhen Intermediate People's Court examined the arbitration award case between Gao and the Shenzhen Yongxil Innovation Development Foundation. Gao was held responsible for failing to fulfill his obligations to return cryptocurrency assets, which resulted in arbitration proceedings. The arbitration court ruled that Gao must reimburse the equivalent value of the cryptocurrency in US dollars [10]. However, the Shenzhen Arbitration Court in China deemed this decision contrary to the public interest and did not uphold it [11]. This situation demonstrates the

stance of the Chinese judicial system regarding cryptocurrency-related matters and the significance of adhering to national regulations and public interests when addressing such cases.

In this context, such a burden may arise from the potential refusal of state courts to acknowledge the rulings of arbitration courts regarding digital assets in the future.

In 2020, a group of individuals who had suffered losses amounting to 853 million euros due to the debt auction of the Makerdao project in March 2020 [12] filed a class action lawsuit in the cryptocurrency sector. The American Arbitration Association (AAA) was the plaintiff in this lawsuit. In April 2020, Peter Johnson filed a lawsuit against Makerdao, alleging that the platform had misrepresented the risks associated with the DAI stablecoin and provided misleading information that resulted in financial losses for him.

In September 2020, Judge Maxine Chesney of the U.S. District Court for the Northern District of California ruled that the case should be resolved through arbitration, as per the Terms of Use of DAI, which Johnson had agreed to in 2018, stipulated that any disputes must be settled through arbitration.

In February 2023, the court granted the motion to dismiss the second amended collective complaint, indicating that the arbitration process had been completed.

However, the specifics of the arbitration proceedings and their final outcome are not publicly disclosed, as the results of arbitration proceedings are typically kept confidential.

Conclusion

Examining the aforementioned, we draw the following conclusions:

The uncertainty surrounding cryptocurrencies is linked to the following issues:

1. The lack of expertise in state courts to handle crypto-related cases. This, in turn, reflects the varying approaches to regulating this sector across different jurisdictions in relation to digital assets. Additionally, there may be a question of which jurisdiction is considering crypto regulations. For instance, Binance lacks a physical location due to its decentralized nature.

2. Due to the fluctuating nature of the prices of digital assets, even if a court rules in favor of users in the future, the process of assessing and compensating for material losses will be challenging. For instance, if a user purchases a Binance Cab-shamaman 1 BTC for approximately \$30,000, and two months later, due to a hacker attack, they lose the same 1 BTC. If they then file a claim for arbitration, the arbitrator makes a favorable decision, and the Binance user receives a fiat equivalent of 1 BTC. Binance will then reimburse the user for the amount of money, assuming the price of BTC is 50,000 USD. However, if the user does not agree to this and decides to pursue legal action, what happens if the price of BTC is 50,000 USD? This kind of instability in the prices of digital assets poses significant challenges in the future.

3. If cryptocurrency is involved in arbitration, the enforcement and recognition of the arbitral award can also be challenging. For instance, we cited the case where the Shenzhen Intermediate People's Court failed to recognize the arbitral award regarding cryptocurrency assets.

4. The majority of arbitration courts do not accept collective claims. According to the aforementioned study, it is evident that many arbitrators in the Hong Kong International Arbitration District do not accept class action lawsuits. This issue also creates obstacles. However, the rejection of class action lawsuits is not directly related to the arbitration process itself, but rather to the «terms of service» published by each decentralized autonomous organization (DAO) on their website. For example, the Binance «terms of service» mentioned above explicitly state that users cannot file class action lawsuits against Binance. Furthermore, it is important to note that the cost of initiating proceedings in the Arbitration Court is quite high.

5. The operational agreement between the DAC and users does not adhere to the principle of equal treatment. When examining the usage agreements of platforms like Coinbase and Binance, it becomes evident that the interests of the central bank are often given precedence and safeguarded to the fullest extent. In these agreements, users are responsible for assuming all the risks associated with their contributions.

REFERENCES

- 1 SEC Files 13 Charges Against Binance Entities and Founder Changpeng Zhao. URL: <https://www.sec.gov/newsroom/press-releases/2023-101>
- 2 SEC Lawsuit vs Binance: Crypto Tokens are not Security. URL: <https://www.binance.com/en/square/post/13521104621298>
- 3 SEC v. W.J. Howey Co., 328 U.S. 293. 1946. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/328/293/>
- 4 Digital Asset Transactions: When Howey Met Gary (Plastic). URL: <https://www.sec.gov/newsroom/speeches-statements/speech-hinman-061418>
- 5 Против Binance подали коллективный иск из-за краха FTX. URL: <https://forklog.com/news/protiv-binance-podali-kollektivnyj-isk-iz-za-kraha-ftx>
- 6 Nir Lahav vs. Binance holdings limited, and Changpeng Chao / Case 4:23-cv-05038. URL: <https://storage.courtlistener.com/recap/gov.uscourts.cand.418891/gov.uscourts.cand.418891.1.0.pdf>
- 7 Binance CEO On What Investors Need To Know About The World's Largest Crypto Exchange. URL: <https://www.forbes.com/sites/stevenehrlich/2021/11/29/binance-ceo-on-what-investors-need-to-know-about-the-worlds-largest-crypto-exchange/>
- 8 URL: <https://www.binance.com/en/terms>.
- 9 Guiding Cases 199–201 issued by PRC Supreme People's Court. URL: <https://www.chinalawvision.com/2023/12/uncategorized/guiding-cases-199-201-issued-by-the-prc-supreme-peoples-court-further-steps-toward-a-pro-arbitration-regime/>
- 10 Notice on Further Preventing and Resolving the Risks of Virtual Currency Trading and Speculation. URL: <http://www.pbc.gov.cn/en/3688253/3689012/4353814/index.html>
- 11 \$30M MakerDAO 'Black Thursday' lawsuit sent to arbitration. URL: <https://cointelegraph.com/news/30m-makerdao-black-thursday-lawsuit-sent-to-arbitration>
- 12 Johnson V. Maker Ecosystem Growth Holdings. URL: <https://casetext.com/case/johnson-v-maker-ecosystem-growth-holdings-inc>
- 13 Johnson V. Maker Ecosystem Growth Holdings. 2020. No. 3. URL: https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/california/candce/3:2020cv02569/358097/82/?utm_source=chatgpt.com

REFERENCES

- 1 SEC Files 13 Charges Against Binance Entities and Founder Changpeng Zhao. URL: <https://www.sec.gov/newsroom/press-releases/2023-101>. (In English).
- 2 SEC Lawsuit vs Binance: Crypto Tokens are not Security. URL: <https://www.binance.com/en/square/post/13521104621298>. (In English).
- 3 SEC v. W.J. Howey Co., 328 U.S. 293. 1946. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/328/293/>. (In English).
- 4 Digital Asset Transactions: When Howey Met Gary (Plastic). URL: <https://www.sec.gov/newsroom/speeches-statements/speech-hinman-061418>. (In English).
- 5 Protiv Binance podali kolektivnyj isk iz-za kraha FTX. URL: <https://forklog.com/news/protiv-binance-podali-kollektivnyj-isk-iz-za-kraha-ftx>
- 6 Nir Lahav vs. Binance holdings limited, and Changpeng Chao / Case 4:23-cv-05038. URL: <https://storage.courtlistener.com/recap/gov.uscourts.cand.418891/gov.uscourts.cand.418891.1.0.pdf>. (In English).
- 7 Binance CEO On What Investors Need To Know About The World's Largest Crypto Exchange. URL: <https://www.forbes.com/sites/stevenehrlich/2021/11/29/binance-ceo-on-what-investors-need-to-know-about-the-worlds-largest-crypto-exchange/>. (In English).
- 8 URL: <https://www.binance.com/en/terms>. (In English).
- 9 Guiding Cases 199–201 issued by PRC Supreme People's Court. URL: <https://www.chinalawvision.com/2023/12/uncategorized/guiding-cases-199-201-issued-by-the-prc-supreme-peoples-court-further-steps-toward-a-pro-arbitration-regime/>. (In English).
- 10 Notice on Further Preventing and Resolving the Risks of Virtual Currency Trading and Speculation. URL: <http://www.pbc.gov.cn/en/3688253/3689012/4353814/index.html>. (In English).
- 11 \$30M MakerDAO 'Black Thursday' lawsuit sent to arbitration. URL: <https://cointelegraph.com/news/30m-makerdao-black-thursday-lawsuit-sent-to-arbitration>. (In English).

12 Johnson V. Maker Ecosystem Growth Holdings. URL: <https://casetext.com/case/johnson-v-maker-ecosystem-growth-holdings-inc>. (In English).

13 Johnson V. (2020) Maker Ecosystem Growth Holdings. No. 3. URL: https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/california/candce/3:2020cv02569/358097/82/?utm_source=chatgpt.com. (In English).

ЖАҚСЫЛЫҚБАЕВА Ә.А.,*¹

з.ғ.м., заңгер.

*e-mail: zhaksylykbayeva@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2646-456X

АЛДАБЕРГЕНОВА Н.А.,²

з.ғ.к., профессор.

e-mail: n.aldabergenova@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0001-7384-3664

¹Synergy Partners заң фирмасы,

Алматы қ., Қазақстан

²«Тұран» университеті,

Алматы қ., Қазақстан

ЦИФРЛЫҚ АКТИВТЕР БИРЖАЛАРЫН ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ: BINANCE МЫСАЛЫНДА

Андатпа

Binance қызметі цифрлық активтер алмасуды реттеудің жаһандық нормаларын әзірлеуге айтарлықтай әсер етеді. Компания тиімді нормативтік актілерді әзірлеу үшін өз тәжірибесімен және идеяларымен бөлісе отырып, реттеуші органдармен пікірталастарға белсенді қатысады. Binance пайдаланушылардың қауіпсіздігіне кепілдік беретін және блокчейн технологиясының инновацияларына ықпал ететін халықаралық стандарттарды белгілеудің маңыздылығын атап көрсетеді. Демек, Binance бүкіл әлем бойынша реттеушілермен инновациялар мен ынтымақтастықты ынталандыра отырып, нормативтік стандарттарға сәйкес келуге ұмтылып, цифрлық активтерді айырбастауды заңдастырудың негізгі ойыншысы болып табылады. Бұл мақалада біз мысал ретінде Binance-ті қолдана отырып, цифрлық активтерді айырбастау операцияларын реттейтін негізгі құқықтық принциптерді қарастырамыз. Авторлар бұл мақалада Binance айналасында жүргізіліп жатқан нақты сот істерін қарастырады. Авторлар сонымен қатар Binance Global және Binance Kazakhstan арасындағы құқықтық реттеуге салыстырмалы талдау жүргізеді.

Тірек сөздер: құқықтық реттеу, цифрлық активтер биржасы, заңдастыру, цифрлық активтер, арбитраж.

ЖАҚСЫЛЫҚБАЕВА А.А.,*¹

м.ю.н., юрист.

*e-mail: zhaksylykbayeva@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2646-456X

АЛДАБЕРГЕНОВА Н.А.,²

к.ю.н., профессор.

e-mail: n.aldabergenova@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0001-7384-3664

¹Юридическая фирма Synergy Partners,

г. Алматы, Казахстан

²Университет «Туран»,

г. Алматы, Казахстан

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОБМЕНА ЦИФРОВЫМИ АКТИВАМИ: НА ПРИМЕРЕ BINANCE

Аннотация

Деятельность Binance оказывает существенное влияние на разработку глобальных норм регулирования обмена цифровыми активами. Компания активно участвует в дискуссиях с регулирующими органами, делаясь

своим опытом и идеями для разработки эффективных нормативных актов. Binance подчеркивает важность установления международных стандартов, которые гарантируют безопасность пользователей и способствуют инновациям в области блокчейн-технологий. Следовательно, Binance является ключевым игроком в области легализации обмена цифровыми активами, стремясь соответствовать нормативным стандартам, одновременно поощряя инновации и сотрудничество с регулирующими органами по всему миру. В статье мы исследуем фундаментальные правовые принципы, которые регулируют операции обмена цифровыми активами, используя Binance в качестве примера. В статье рассматриваются реальные судебные дела, которые ведутся вокруг Binance. Авторы также проводят сравнительный анализ правового регулирования между Binance Global и Binance Kazakhstan.

Ключевые слова: правовое регулирование, биржа цифровых активов, легализация, цифровые активы, арбитраж.

FTAXP 10.87.51

ӨОЖ 341.45

JEL K33

<https://doi.org/10.46914/2959-4197-2024-1-4-52-58>

ҒАБДОЛЛА Н.Б.,*¹

магистрант.

*e-mail: n_gabdolla@kazguu.kz

ORCID ID: 0009-0006-2104-3263

¹Максут Нарикбаев университеті,

Астана қ., Қазақстан

ЗАҢСЫЗ ИЕМДЕНІЛГЕН АКТИВТЕРДІ ҚАЙТАРУ САЛАСЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ НЕГІЗДЕРІ МЕН ОЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІН ТАЛДАУ

Андатпа

«Заңсыз иемденілген активтерді қайтару саласындағы халықаралық-құқықтық ынтымақтастықтың құқықтық негіздері мен олардың тиімділігін талдау» мақаласында халықаралық және өңірлік конвенцияларды, сондай-ақ өзара құқықтық көмек туралы екіжақты шарттарды қоса алғанда, заңсыз иемденілген активтерді қайтару саласындағы халықаралық-құқықтық ынтымақтастықтың құқықтық негіздері қарастырылады. Мақалада активтерді қайтару тетіктерінің болуы, құқықтық көмек туралы сұрау салуды жіберу кезінде оларға тікелей жүгіну мүмкіндігі және олардың активтерді нақты қайтаруды қамтамасыз етудегі тиімділігі тұрғысынан осы құқықтық құралдардың мазмұнына талдау жасалды.

Тірек сөздер: заңсыз иемденілген активтер, халықаралық ынтымақтастық, халықаралық шарттар, аймақтық шарттар, екіжақты шарттар, активтерді қайтару.

Кіріспе

Заңсыз иемденілген активтерді қайтару «Азаматтық және саяси құқықтар туралы» халықаралық пактінің 1-бабында бекітілген құқықтарды қалпына келтіруге арналған. Оған сәйкес, халықтар халықаралық міндеттемелер мен өзара тиімділік принциптерін сақтай отырып, өздерінің табиғи ресурстары мен байлықтарын еркін басқаруға құқылы және халықты өмір сүру құралдарынан айыруға жол берілмейді [1]. Құқықтанушылар тарапынан «адамдардың өз байлығы мен табиғи ресурстарынан айырылмау құқығы – бұл адамның қарапайым құқығы ғана емес, адамның негізгі құқығы, басқалардан асып түсетін құқық» дегенде ойлар айтылған. Сондықтан да, мемлекеттердің экономикалық жағдайына теріс әсер ететін, заңсыз иемденілген активтерді қайтаруда халықаралық-құқықтық ынтымақтастықты қалыптастыру маңызды процесс.

Материалдар мен әдістер

Зерттеу кезінде нормативтік-құқықтық актілерді талдау, халықаралық және екіжақты шарттардың тиімділігін бағалау үшін салыстырмалы-құқықтық әдіс, сондай-ақ олардың ұлттық заңнамамен байланысын ескеретін жүйелі тәсіл қолданылды. Сонымен қатар, активтерді қайтару тетіктерін жетілдіру жолдарын анықтау үшін құқықтық модельдеу қолданылды.

Активтерді қайтару саласы бойынша негіз болатын келесідей авторлардың еңбектері бар: Аржанова И.М., Балашов Р.С., Брун Жан-Пьер, Грей Ларисса, Кудратов М., Кунев Д., Немцов Ю.И., Пичугин Д.А., Скотт Клайв, Стивенсон Кевин М. және т.б.

Нәтижелер мен талқылау

Әлемдік деңгейде активтерді қайтару саласындағы халықаралық-құқықтық ынтымақтастықтың негізі ретінде екіжақты шарттар, халықаралық конвенциялар мен аймақтық

көпжақты шарттарды және өзара түсіністік принципіні қарастыра аламыз. Олар мемлекеттердің қылмыстық, азаматтық және басқа да істер бойынша ынтымақтастығын жақсартып, екіжақты процестерді реттеуге ықпал етеді. Құқықтық негіздердің, соның ішінде ең көп қолданылатын екі жақты шарттардың болуы белгілі бір деңгейде мемлекеттердің өзара көмек көрсетуге ынталы екенін білдіргенімен, іс жүзінде ондай көмек көрсетуден бас тартатын жағдайларда көп. Сондықтан әр құжатты тереңірек талдап, олардың тиімділігін қарастырайық.

Халықаралық-құқықтық көмекті дамыту туралы алғашқы іс-әрекеттер 2000-жылдардың басында БҰҰ мен және Үлкен жетілікпен G7 қолға алынған болатын. Нәтижесінде ең бірінші жоғарыда да тоқталып кеткен БҰҰ «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы» Конвенциясы 2003 ж. қабылданып, ҚР ол құжатты 2008 ж. 4 мамырда ратификациялаған. Оның 1-бабының b)-бөлігіне сәйкес, Конвенцияның мақсаттарының бірі сыбайлас жемқорлықтың алдын алуда және оған қарсы күресте халықаралық ынтымақтастықты ынталандыру, жеңілдету мен қолдау және техникалық көмек көрсету, оның ішінде активтерді қайтару жөнінде шаралар қабылдау [2]. Конвенцияның 4-тарауы толығымен халықаралық ынтымақтастыққа, оның ішінде қылмыскерді ұстап беру, сотталғандарды беру, өзара құқықтық көмек, қылмыстық іс жүргізуді жолдау тапсыру, құқық қорғау органдары арасындағы ынтымақтастық, бірлескен тергеулерге арналған. Ал, 5-тарауы активтерді қайтару жөніндегі іс-шараларға бағытталған. 51-бапқа сәйкес, активтерді қайтару осы Конвенцияның негізгі қағидатын білдіреді және қатысушы мемлекеттер бір-бірімен барынша кең түрде ынтымақтасады және осыған байланысты бір-біріне көмек көрсетеді. «Халықаралық шарттар құқығы туралы» Вена конвенциясының 31-бабына сәйкес, шарт олардың контекстінде және шарттың объектісі мен мақсаты тұрғысынан шарттың шарттарына берілетін кәдімгі мағынаға сәйкес адал түсіндірілуі керек [3]. Осы қағида бойынша Конвенцияның 51-бабын түсіндіретін болсақ, «негізгі қағидат» деген тіркес заңсыз шығарылған активтерді қайтару Конвенцияның орталық мақсаттарының бірі болып табылатынын, бұл өз кезегінде осы процеске жоғары мән беретінін және қатысушы мемлекеттер үшін міндеттемелер жасайтынын атап көрсетеді. 51-бап ынтымақтастық пен өзара көмек принципіні тұжырымдағанымен, ол әрбір нақты жағдай үшін нақты және міндетті заңды тетіктерді белгілемейді. Бұл қатысушы мемлекеттер активтерді бірлесіп қайтару шеңберінде белсенді жұмыс істеуге міндетті дегенді білдіреді, алайда мұндай ынтымақтастықтың нақты нысандары мен көлемі қосымша келісімдермен немесе ұлттық заңнамалармен реттелуі мүмкін. 51-бап активтерді қайтарудың әрбір жеке жағдайы бойынша нақты міндеттемелер жасамайды, ол тиісті тетіктерді құрудың заңды негізі болып табылады және елдерді осы саладағы белсенді ынтымақтастыққа ынталандыру үшін пайдаланылуы мүмкін. Халықаралық тәжірибеде осы баптан активтерді қайтару қағидаты екіжақты немесе көпжақты келісімдер деңгейінде нақтыланатын және іске асырылатын елдер арасында келісімдер немесе уағдаластықтар жиі туындайды.

БҰҰ «Трансұлттық ұйымдасқан қылмысқа қарсы» конвенциясын қарастыратын болсақ, ол 2000 ж. қабылданып, 2008 ж. ҚР ратификациялаған. Конвенция 4-бап бойынша қылмыстық құрамдарды ұсынады. Ол 5-бапта көзделгендей ұйымдасқан қылмыстық топқа қатысу, 6-бап қылмыстан түскен табыстарды жылыстату, 8-бап сыбайлас жемқорлық, 23-бап сот төрелігін жүзеге асыруға бөгет жасау әрекеттері [4]. Яғни, бұл Конвенцияны ратификациялаған мемлекеттердің міндеті ұйымдасқан қылмыстық топқа қатысуды қылмыстық жауапкершілікке тарту, қылмыстық жолмен алынған кірістерді жылыстатуды криминализациялау, сыбайлас жемқорлық және сот төрелігіне кедергі жасауға жауапкершілікті белгілеу. Конвенцияның қосымша бөлігі болып табылатын Хаттамаға сәйкес, мемлекеттер адам саудасы, әсіресе әйелдер мен балалар; мигранттардың контрабандасы және атыс қаруының заңсыз айналымы бойынша да іс-шаралар қабылдауға міндетті. Сәйкесінше, құжат қатысушы мемлекеттерге ақпарат алмасуды және тергеуге жәрдемдесуді қоса алғанда, трансұлттық қылмысқа қарсы күрес мәселелерінде ынтымақтасуға тікелей міндеттеме енгізеді.

БҰҰ 1988 ж. 20 желтоқсанда қабылданған «Есірткі және психотроптық заттардың заңсыз айналымына қарсы күрес туралы» Конвенциясы. Халықаралық-құқықтық ынтымақтастық кезінде активтерді қайтару саласы бойынша маңызды тұстардың бірін оны тәркілеу деп қарастыратын болсақ, Конвенцияда тәркілеу ұғымына анықтама берілген. Оған сәйкес, тиісті жағдайларда алып қоюды қамтитын «тәркілеу» соттың немесе басқа құзыретті органның қаулысы бойынша

мүліктен түпкілікті айыруды білдіреді. Сонымен қоса, мемлекеттер үшін ондай тәркілеулерді белгілі бір жағдайда міндеттейді. Яғни, Конвенцияның 5-бабына сәйкес, әрбір тарап 3-баптың 1-тармағына сәйкес, осындай деп танылған құқық бұзушылықтар, яғни есірткі психотроптық заттарды дайындау, сату, жөнелту, тасымалдау және т.б. жасау нәтижесінде алынған кірістерді немесе құны осындай кірістерге сәйкес келетін меншікті тәркілеу үшін талап етілуі мүмкін шараларды қабылдауы қажет [5]. Одан бөлек, оның 7-бабы өзара құқықтық көмекті, оның ішінде активтерді қайтару үшін маңызды болған, банктік, қаржылық, фирмалық немесе коммерциялық құжаттарды қоса алғанда, тиісті құжаттар мен материалдардың түпнұсқаларын немесе куәландырылған көшірмелерін ұсыну және дәлелдеу мақсатында кірістерді, мүлікті, қаражатты немесе басқа заттарды анықтау немесе табу үшін шаралар жасауды мемлекеттерге міндеттейді. Жалпылай айқанда, Конвенцияның негізгі тұстары:

- ♦ қатысушы мемлекеттердің есірткіні заңсыз өндіруге, сақтауға, тасымалдауға және таратуға байланысты белгілі бір әрекеттерді қылмыстық жауапкершілікке тарту міндеттемесін белгілейді;

- ♦ конвенцияда көзделген қылмыстарға байланысты мүлікке тыйым салу және тәркілеу туралы ережелерді қамтиды;

- ♦ экстрадициялау, өзара құқықтық көмек, қаржылық операцияларды бақылау және ақпарат алмасу мәселелеріндегі ынтымақтастық;

- ♦ қылмыстық іс-әрекет нәтижесінде алынған ақшаны жылыстатуға қарсы күреске бағытталған саясатты жүзеге асырады;

- ♦ есірткі өндірісінде қолдануға болатын заттарды бақылаудың қатаң ережелерін енгізуге міндеттейді.

Айта кететін жәйт, Конвенция мемлекеттер үшін олардың ұлттық заңдарын халықаралық стандарттармен үйлестіруге мүмкіндік беретін жалпы құқықтық негіздерді белгілегенмен қоймай, елдер арасында екіжақты келісімдер болмаған жағдайларда Конвенция өзара іс-қимыл жасау үшін міндеттемелердің ең төменгі деңгейін қамтамасыз етеді. Яғни, екі мемлекетте осы Конвенцияның тараптары болып табылса, халықаралық-құқықтық көмекке сұрау салу барысында осы Конвенцияны құқықтық негіз ретінде пайдалануға болады.

Жоғарыда көзделген Конвенциялар активтердің қайтарылуын қамтамасыз ету үшін жан-жақты, тұрақты және келісілген саясаттың немесе стратегияның болуына әкеледі. Екіжақты шарттардағыдай активтерді қайтару кезінде оларға тікелей жүгіне алмасақта, олар бірдей құқық бұзушылықтардың барлық елде криминализациялануында, мемлекеттердің бір-біріне қол ұшын созуы қажет екендігін сезіндіруде аса маңызды рөл атқарады.

Аймақтық шарттар.

Еуропа Кеңесінің 8 қараша 1990 ж. «Қылмыстық әрекеттен түскен табыстарды жылыстату, анықтау, алып қою және тәркілеу туралы» Конвенциясы ақшаны жылыстатуға және мемлекетаралық өзара іс-қимылға қарсы күрестің негізін қалайды. Ол қылмыстық кірістерді тәркілеу мәселелерін жүйелі түрде реттейтін алғашқы халықаралық құжат болып табылады. Конвенция қатысушы мемлекеттерді қылмыстар, әсіресе ауыр қылмыстар нәтижесінде алынған кірістерді жылыстатуды криминализациялауға міндеттейді. Нақты қылмыстар тізімі көрсетілмегенмен, ауыр қылмыстардың кең санатын қамтуға шақырады. Мемлекеттер қылмыстық жолмен алынған кірістерді тәркілеуді қоса алғанда, оларды алып қою жөнінде шаралар қабылдауға міндетті. Тәркілеу принципін тек кірістерге ғана емес, сонымен бірге олар айырбасталған мүлікке де қолдану қажет [6]. Яғни, бұл жерде біздің заңнамада да көзделгендей активтерді түрлендіру кезінде де ол тәркіленуге жататындығы қарастырылып тұр. Конвенцияның 13-бабына сәйкес, өз аумағындағы қылмыс құралдарды немесе кірістерді тәркілеу туралы сұрау салуды алған тарап: а) осы құралдарды немесе кірістерді тәркілеу туралы сұрау салушы Тарап сотының шешімін орындауға; не б) тәркілеу туралы қаулы шығару үшін сұрау салуды өзінің құзыретті органдарына беруге және егер мұндай қаулы қабылданып болса, оны орындауға міндетті. «Халықаралық шарттар құқығы туралы» Вена Конвенциясының 31-бабына сәйкес, халықаралық шарттардағы түсініктер кәдімгі мағынасында түсінілуі қажет. Яғни, «қаулыны орындау» және «шешімін орындау» сияқты терминдер олардың әдеттегі заңды мағынасында, яғни тараптардың тәркілеуге қатысты сұраулар мен сот шешімдерін орындау жөніндегі міндеттемелері ретінде түсіндірілуі керек. Бұл терминдер бір тараптың

екінші тарапқа қатысты қабылдауы керек әрекеттерін көрсетеді және олар халықаралық ынтымақтастық міндеттемелерін орындауды көздейді. Сәйкесінше, бұл активтерді қайтару саласында біздің мемлекетіміз үшін маңызды және тиімді құжат болып саналады.

«Қылмыстық істер бойынша өзара көмек туралы америкааралық» Конвенциясы Америкалық мемлекеттермен 1992 ж. 23 мамырда Нассауда қабылданған. ҚР бұл құжатқа 2015 ратификациялау жолымен қосылған болатын. Конвенцияның 14-бабы мемлекеттерге тікелей активтерді қайтару бойынша шараларға жәрдемдесуді міндеттейді. Одан бөлек те, көрсетілетін құқықтық көмек айналыстан мүлікті алып қою және мүлікке тыйым салу, активтермен операцияларды тоқтата тұрумен және алып қоюмен байланысты рәсімдерге жәрдемдесуді және тінту мен алуды да қамтиды [7]. Қазір бұл құжатты 30 мемлекет ратификациялаған, оның ішінде Америка Құрама Штаттары, Мексика, Никарагуа, Аргентина, Панама, Багам аралдары және т.б. [8].

«Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек және құқықтық қатынастар туралы» Конвенция (Кишинев). Көп жақты шартқа сәйкес, уағдаласушы тараптар сұрау салынатын тараптың заңнамасында көзделген іс жүргізу және басқа да іс-әрекеттерді орындай отырып, құжаттарды жасауды және жіберуді, қарап-тексеру, тінту, алу жүргізуді, заттай дәлелдемелерді беруді, сараптаманы, тараптардан, куәгерлерден, айыпталушылардан, жәбірленушілерден жауап алуды, адамдарды іздестіруді, жедел-іздестіру іс-шараларын, қылмыстық қудалау үшін адамдарды беруді және үкімдерді орындау, сондай-ақ қылмыстық жолмен алынған ақшалай қаражат пен мүлікті және қылмыстық қызметтен түскен кірістерді іздестіру мен тыйым салуды (алып қоюды) жүзеге асырады [9]. Конвенция сыбайлас жемқорлықпен күресу және қылмыстық әрекеттен түскен кірістерді жылыстату үшін маңызды елдер арасында тиімді ақпарат алмасу үшін негіздеме береді. Маңызды аспект – ТМД елдерінде активтер жылыстатылмаса да, олар жасырылуы немесе ТМД елдерінің аумағы арқылы Еуропа немесе Швейцария сияқты басқа юрисдикцияларға аударылуы мүмкін. Мұндай жағдайларда Кишинев Конвенциясы ТМД елдерінің осы активтерді іздеу, табу және бақылау үшін өзара ынтымақтастықтың құралы бола алады.

Екіжақты шарттар.

Қылмыстық және азаматтық істер бойынша өзара құқықтық көмек туралы екіжақты шарттар қылмыстық жолмен алынған активтерді қайтаруға байланысты мәселелерді шешуде өзара іс-қимылды қамтамасыз ете отырып, халықаралық-құқықтық ынтымақтастықта шешуші рөл атқарады. Күні бүгінге дейін және қазірде еліміз құқықтық кедергілерді жоюға және заңсыз алынған активтерді тиімді тергеп-тексеруді, тыйым салуды және қайтаруды қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін екіжақты келісімдер жасау барысында. Қазақстан өз кезегінде, халықаралық ынтымақтастыққа негіз болатын бірқатар халықаралық және аймақтық конвенцияларға қосылып, онымен қоса 33 мемлекетпен 70-ке жуық екіжақты шарттар жасасқан. Атап айтқанда, АҚШ, БАӘ, Болгария, Венгрия, Грузия, Испания, Италия, Канада, Корея, Түркия, Чехия және Ұлыбритания сияқты мемлекеттер [10]. Сонымен қатар, осы саладағы шет мемлекеттермен ынтымақтастық үшін құқықтық негізді белсенді дамытуда. Ағымдағы жылы Қазақстан Республикасының Бас Прокуратурасы Перу Республикасымен және Марокко Патшалығымен өзара құқықтық көмек туралы, экстрадициялау және беру туралы екіжақты шарт жасады [11, 12]. Екіжақты шарттардың арқасында Қазақстан шетелдік сот шешімдеріне қол жеткізіп, қылмыскерлерді экстрадициялауды сұрап және елден заңсыз шығарылған активтердің берілуін қамтамасыз ете алады. Сондай-ақ, мұндай келісімдер құқықтық көмек процесін жеделдетуге бағытталуы мүмкін екенін атап өткен жөн, бұл әсіресе сыбайлас жемқорлық пен халықаралық қылмысқа қарсы күрес контекстінде өзекті.

Екіжақты шарттарды талдаулар көрсеткендей, қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек туралы екіжақты шарттың болуы, сұраулардың міндетті түрде орындалатынын білдірмейді. Шарттардың өздерінде кейбір нормалар нақты немесе анық емес. Шарттарда жиі кездесетін бірнеше негізгі кедергілерді бөліп көрсетуге болады. Оларға мыналар жатады:

- ♦ мемлекеттер арасындағы сұраныстарды орындауды қиындататын ұлттық құқықтық жүйелердің сәйкес келмеуі;
- ♦ активтерді беруді шектеуі мүмкін үшінші тұлғалардың құқықтарын сақтау қажеттілігі;
- ♦ көмек көрсетуден бас тартуға әкелуі мүмкін саяси немесе экономикалық шектеулер.

Келісімшарттар жасасу кезінде осы проблемаларды болдырмау үшін бірнеше негізгі аспектілерді ескеру қажет. Біріншіден, екі тарап келісетін өзара құқықтық көмек үшін нақты рәсімдер мен критерийлер белгіленуі керек. Екіншіден, ұлттық заңдардағы айырмашылықтарға сәйкес келу үшін келісімдерде икемділікті қамтамасыз ету маңызды. Мысалы, мәселелерді болдырмау үшін дауларды шешу тетіктерін немесе үшінші тараптардың құқықтарын қорғауға байланысты ерекшеліктерді қарастыруға болады. Үшіншіден, келісімдер активтерді бақылау және қайтару үшін нақты шарттарды, сондай-ақ мерзімдер мен рәсімдерді сақтамағаны үшін жауапкершілікті белгілеуді көздеуі тиіс. Сонымен қатар, келісімшарттар жасасу кезінде екі елдің құзыретті органдары арасында тұрақты үйлестіруді қамтамасыз ету қажет, бұл активтерді қайтару процестерін жеделдетуге көмектеседі. Келісімдерде экономикалық және саяси шындықтарды ескеру маңызды, бұл көмек көрсетуден бас тарту қаупін азайтады.

Қорытынды

Қорытындылай келе, халықаралық-құқықтық ынтымақтастыққа негіз болатын шарттардың тиімді жағы мен кедергілері анықталды. Қаншалықты құқықтық негіздер мемлекеттерді көмек көрсетуге міндеттейтініне қарамастан, шарттарда сұрау салуларды жедел және нақты орындауды қамтамасыз ете алмайтын кездерде болатыны анықталды. Баса назар аударатын жәйт, құқықтық көмек көрсету мемлекеттердің ең алдымен саяси ынтымақтасуына, еркіне және өздеріне алған міндеттемелерге деген жауапкершілігіне тікелей байланысты процесс. Сондықтан мемлекеттермен халықаралық ынтымақтастық орнату, бұл процесте өзара түсіністік таныту шешуші фактор болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 International Covenant on Civil and Political Rights / Adopted by the General Assembly of the United Nations. 1966. URL: https://treaties.un.org/doc/treaties/1976/03/19760323%2006-17%20am/ch_iv_04.pdf.
- 2 United Nations Convention against Corruption // General Assembly resolution 58/4 of 31 October 2003. URL: https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf
- 3 Vienna Convention on the Law of Treaties. Vienna, 1969. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf
- 4 The United Nations Convention against Transnational Organized Crime / Adopted by General Assembly resolution 55/25 of 15 November 2000. URL: https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf
- 5 United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances / Adopted by the United Nations Conference for the Adoption of a Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances. Vienna, 1988. URL: https://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?src=treaty&mtdsg_no=vi-19&chapter=6&clang=_en
- 6 Қазақстан Республикасының Заңы 2011 жылғы 2 мамырдағы № 431-IV «Қылмыстық әрекеттен түскен табыстарды жылыстату, анықтау, алып қою және тәркілеу туралы конвенцияны ратификациялау туралы». 2011.
- 7 Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 21 қыркүйектегі № 351-V ҚРЗ «Қылмыстық істер бойынша өзара көмек туралы америкааралық конвенцияны ратификациялау туралы». 2015.
- 8 Organization of American States. Inter-American Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters (A-55). 2023. URL: <https://www.oas.org/juridico/english/Sigs/a-55.html>
- 9 Қазақстан Республикасының 2004 жылғы 10 наурыздағы N 531 Заңы «Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек пен құқықтық қатынастар туралы конвенцияны бекіту туралы». 2004.
- 10 Қазақстан Республикасының Бас Прокуратурасы. Келісім-шарттар картасы. Астана: Қазақстан Республикасының Бас Прокуратурасы, 2024. URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/prokuror/documents/details/471614?lang=kk>
- 11 Қазақстан Республикасының Бас Прокуратурасы. Перумен қылмыстық-құқықтық саладағы шарттарға қол қою туралы. Астана: Қазақстан Республикасының Бас Прокуратурасы, 2024. URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/prokuror/press/news/details/870355?lang=kk>
- 12 Қазақстан мен Марокко ынтымақтастықты нығайтуда: қылмыстық-құқықтық саладағы келісімдерге қол қойылды. Астана: Қазақстан Республикасының Бас Прокуратурасы, 2024. URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/prokuror/press/news/details/902214?lang=kk>

REFERENCES

- 1 International Covenant on Civil and Political Rights / Adopted by the General Assembly of the United Nations. 1966. URL: https://treaties.un.org/doc/treaties/1976/03/19760323%2006-17%20am/ch_iv_04.pdf.
- 2 United Nations Convention against Corruption // General Assembly resolution 58/4 of 31 October 2003. URL: https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf
- 3 Vienna Convention on the Law of Treaties. Vienna, 1969. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf
- 4 The United Nations Convention against Transnational Organized Crime / Adopted by General Assembly resolution 55/25 of 15 November 2000. URL: https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THEREO.pdf
- 5 United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances / Adopted by the United Nations Conference for the Adoption of a Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances. Vienna, 1988. URL: https://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?src=treaty&mtdsg_no=vi-19&chapter=6&clang=en
- 6 Qazaqstan Respublikasynyñ Zańy 2011 jylǵy 2 mamyrdaǵy No. 431-IV «Qylmystyq áreketten túsken tabystardy jylystatu, anyqtau, alyp qoiu jáne tárkileu turaly konvensiany ratifikasialau turaly». 2011.
- 7 Qazaqstan Respublikasynyñ Zańy 2015 jylǵy 21 qyrküiekteǵy No. 351-V QRZ «Qylmystyq ister boiynsha özara kömek turaly amerikaaralyq konvensiany ratifikasialau turaly». 2015.
- 8 Organization of American States. Inter-American Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters (A-55). 2023. URL: <https://www.oas.org/juridico/english/Sigs/a-55.html>
- 9 Qazaqstan Respublikasynyñ 2004 jylǵy 10 nauryzdaǵy N 531 Zańy «Azamattyq, otbasylyq jáne qylmystyq ister boiynsha qūyqytyq kömek pen qūyqytyq qatynastar turaly konvensiany bekıtu turaly». 2004.
- 10 Qazaqstan Respublikasynyñ Bas Prokuraturasy. Kelisim-şarttar kartasy. Astana: Qazaqstan Respublikasynyñ Bas Prokuraturasy, 2024. URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/prokuror/documents/details/471614?lang=kk>
- 11 Qazaqstan Respublikasynyñ Bas Prokuraturasy. Perumen qylmystyq-qūyqytyq saladaǵy şarttarǵa qol qoiu turaly. Astana: Qazaqstan Respublikasynyñ Bas Prokuraturasy, 2024. URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/prokuror/press/news/details/870355?lang=kk>
- 12 Qazaqstan men Maroko yntymaqtastyqty nyǵaituda: qylmystyq-qūyqytyq saladaǵy kelisimderge qol qoiyldy. Astana: Qazaqstan Respublikasynyñ Bas Prokuraturasy, 2024. URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/prokuror/press/news/details/902214?lang=kk>

ГАБДОЛЛА Н.Б.,^{*1}

магистрант.

*e-mail: n_gabdolla@kazguu.kz

ORCID ID: 0009-0006-2104-3263

¹Максут Нарикбаев университет,
г. Астана, Казахстан

АНАЛИЗ ПРАВОВЫХ ОСНОВ МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ИХ ЭФФЕКТИВНОСТИ В СФЕРЕ ВОЗВРАТА НЕЗАКОННО ПРИОБРЕТЕННЫХ АКТИВОВ

Аннотация

Статья рассматривает правовые основы международно-правового сотрудничества в сфере возврата незаконно приобретенных активов, включая международные и региональные конвенции, а также двусторонние договоры о взаимной правовой помощи. В статье проведен анализ содержания данных правовых инструментов с точки зрения наличия в них механизмов возврата активов, возможности прямого обращения к ним при направлении запроса о правовой помощи и их эффективности в обеспечении фактического возврата активов.

Ключевые слова: незаконно приобретенные активы, международное сотрудничество, международные договоры, региональные договоры, двусторонние договоры, возврат активов.

GABDOLLA N.B.,*¹

master's student.

*e-mail: n_gabdolla@kazguu.kz

ORCID ID: 0009-0006-2104-3263

¹Maqsut Narikbayev University,
Astana, Kazakhstan

**ANALYSIS OF THE LEGAL FOUNDATIONS
OF INTERNATIONAL LEGAL COOPERATION
AND THEIR EFFECTIVENESS IN THE RECOVERY
OF ILLEGALLY ASSETS**

Abstract

The article examines the legal foundations of international legal cooperation in the recovery of illegally acquired assets, including international and regional conventions, as well as bilateral treaties on mutual legal assistance. The article analyzes the content of these legal instruments in terms of the presence of asset recovery mechanisms, the possibility of directly referring to them when making a request for legal assistance, and their effectiveness in ensuring the actual return of assets.

Key words: illegally assets, international cooperation, international treaties, regional treaties, bilateral treaties, asset recovery.

REQUIREMENTS FOR THE DESIGN OF ARTICLES PUBLISHED IN THE EURASIAN SCIENTIFIC JOURNAL OF LAW

Manuscripts are accepted in Kazakh, Russian and English through the official website of the journal (<https://ejcrpp.turan-edu.kz/jour/index>), which provides with the detailed instructions for authors about the process of submitting articles, as well as publication fees.

The text of the article must be typed in **WINWORD XP** or *. RTF (Reach text format). **Times New Roman** font, size **14**, the text must be typed in one interval and not exceed **12** pages.

IRSTI, **UDC** and **JEL** are printed in the upper left part of the sheet.

Then, in the upper right part of the sheet, the author's surname and initials, place of work, academic degree and title, name of the country and city, and e-mail are printed in three languages (Kazakh, Russian, and English). If there are several authors, indicate the main author of the article (with the*sign). In the middle of the sheet, **the name of the manuscript** is printed in capital letters, followed by **key words** (5-7 words, including no more than two phrases) in three languages. Then there is the text that should be printed without hyphenation, observing the following field sizes: left-30 mm, right-10 mm, top-15 mm, bottom-20 mm. The paragraph indent begins with the third character. Formulas must be given in the **formula editor** application (Microsoft Equation). **Tables, figures, and diagrams** are printed without fills.

In the text, references to the literature used are given in **square brackets**, the list of references is printed at the end of the article comprising 5-15 titles. The reference presented in the Cyrillic alphabet is given in two versions – in the original and in the Romanized alphabet (**transliteration** – <http://www.translit.ru>).

A short abstract (150-200 words, 14 size) should be given in three languages after the list of references, which indicates the purpose of the article and the research methods used. Then **the title of the article** is also printed in three languages.

Authors of the journal should adhere to the following requirements concerning the structure of the article in accordance with the headings (**title, abstract, keywords, introduction, materials and methods, results, discussion, conclusion, information about funding (if available), references, transliterated list of references**).

The headings of the structural elements of the article should be given in bold.

The text of the article must be original, not previously published anywhere.

The article is subjected to “blind” review, the reviewers are appointed by the Editorial board of the journal.

At the end of the article, please indicate your full name, return address, phone numbers, fax, and e - mail address.

The author (s) is/are responsible for the content of the article. The opinion of the Scientific and Editorial Board does not always coincide with the opinion of the author (s). The Editorial Board reserves the right to publish or reject articles.

In order to identify and prevent scientific plagiarism, in accordance with the “Regulations on the organization of activities for the identification and prevention of scientific plagiarism at Turan University”, the Editorial board of the journal checks articles submitted for publication for anti-plagiarism.

A link to our publication is required when reprinting it.

Our address: **050013, Almaty, Satpaev ave. 1A, Turan University**
Phone: **8(727) 260-40-18, 260-70-00.**
Website: <https://ejcrpp.turan-edu.kz/jour/index>

Editorial board

**EURASIAN SCIENTIFIC JOURNAL OF LAW ЖУРНАЛЫНДА ЖАРИЯЛАНАТЫН
МАҚАЛАЛАРДЫ РӘСІМДЕУГЕ ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР**

Материалдар қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде журналдың ресми сайты (<https://ejcrpp.turan-edu.kz/jour/index>) арқылы қабылданады, онда авторларға мақалаларды жіберу үдерісі, сондай-ақ ақы төлеу туралы толық нұсқаулық бар.

Мәтін **WINWORD XP** немесе*. **RTF (Reach text format)** форматында терілуі тиіс. **Times New Roman** шрифт, **14** кегль. Жазба мәтіні бір жол аралығы арқылы теріліп, **12 беттен** аспауы тиіс.

Парақтың үстінгі сол жақ бұрышында **FTAMI, ӘОК** және **JEL** жазылады.

Одан әрі, парақтың оң жақ жоғары бөлігінде автордың тегі мен инициалдары, жұмыс орны, ғылыми дәрежесі мен атағы, ел мен қала атауы, e-mail үш тілде сөздер (қазақша, орысша және ағылшынша) жазылады, егер бірнеше автор болса – мақаланың негізгі авторын (* белгісімен) көрсетіңіз. Парақтың ортасына материалдың **атауы** бас әріптермен, одан әрі – **тірек сөздер** (5–7 сөз, екі сөз тіркесінен аспауы керек) үш тілде жазылады. Содан кейін мәтіннің келесі жиек мөлшерін сақтай отырып, **тасымалдаусыз** басу қажет: сол жақ – 30 мм, оң жақ – 10 мм, үстіңгі – 15 мм, астыңғы – 20 мм сақтай отырып тасымалсыз жазылады. Азат жол үшінші белгіден басталады. Формулалар тек **формалар редакторы (Microsoft Equation)** қосымшасында терілу керек. **Кестелер, суреттер және схемалар** қосымша бояуларсыз жазылады.

Мәтінде **квадрат жақшалар** ішінде қолданылған әдебиеттерге сілтемелер, ал **қолданылған әдебиеттер** тізімі мақала соңына 5-15 атау көлемінде жазылады. Кириллицада ұсынылған әдебиеттер екі нұсқада - түпнұсқада және романизацияланған алфавитте (**транслитерация** - [http:// www.translit.ru](http://www.translit.ru)) беріледі.

Қолданылған әдебиеттер тізімінен кейін мақаланың мақсаты мен қолданылған зерттеу әдістері көрсетілген **андатпа** (150–200 сөз, 14 кегль) үш тілде жазылады. Одан әрі, мақаланың **атауы** үш тілде жазылады.

Журналдың потенциалды авторлары тақырыптарына сәйкес мақаланың құрылымы бойынша келесі ережелерді ұстануы тиіс (**атауы, андатпа, тірек сөздер, кіріспе, материалдар мен әдістер, нәтижелер, талқылаулар, қорытынды, қаржыландыру туралы ақпарат (бар болса), әдебиеттер, транслитерацияланған әдебиеттер тізімі**).

Мақаланың құрылымдық элементтерінің тақырыптары қалың қаріппен көрсетілуі керек.

Мақала мәтіні еш жерде жарияланбаған түпнұсқалық нұсқада болуы тиіс.

Мақала жасырын рецензиялаудан өтеді, рецензенттерді журналдың редколлегиясы тағайындайды.

Мақаланың соңында толық аты-жөнін, кері мекенжайын, телефондарын, факсін, электрондық пошта мекенжайын (e-mail) көрсетуіңізді сұраймыз.

Мақаланың мазмұнына автор (авторлар) жауапты. Ғылыми-редакциялық кеңестің пікірі әрдайым автордың (авторлардың) пікірімен сәйкес келе бермейді. Редакциялық кеңес мақалаларды жариялау немесе қабылдамау құқығын өзіне қалдырады.

Ғылыми плагиатты анықтау және оның алдын алу мақсатында «Тұран» университетінде ғылыми плагиатты анықтау және оның алдын алу жөніндегі қызметті ұйымдастыру туралы ережеге» сәйкес журнал редакциясы жариялауға ұсынылған мақалаларды антиплагиат бойынша тексерістен өткізеді.

Біздің басылымға қайта басылған кезде сілтеме міндетті.

Біздің мекен-жайымыз: **050013, Алматы қ., Сәтпаев көш., 16Аа, «Тұран» университеті.**

Анықтама телефоны: **8(727) 260-40-18, 260-70-00.**

Сайт: <https://ejcrpp.turan-edu.kz/jour/index>

Редакциялық алқа

ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ, ПУБЛИКУЕМЫХ В ЖУРНАЛЕ EURASIAN SCIENTIFIC JOURNAL OF LAW

Материалы принимаются на казахском, русском и английском языках через официальный сайт журнала (<https://ejcrpp.turan-edu.kz/jour/index>), в котором имеется подробная инструкция для авторов о процессе подачи статей, а также об оплате публикации.

Текст статьи должен быть набран в **WINWORD XP** или *. RTF (Reach text format). Шрифт **Times New Roman**, кегль **14**, текст должен быть набран через один интервал и не превышать **12** страниц.

В левой верхней части листа печатается **МРНТИ, УДК и JEL**.

Далее в правой верхней части листа печатаются на трех языках (казахском, русском и английском) фамилия и инициалы автора, место работы, ученая степень и звание, название страны и города, e-mail; если авторов несколько – указать основного автора статьи (знаком*). В середине листа прописными буквами печатаются **название** материала, далее – **ключевые слова** (5–7 слов, в том числе не более двух словосочетаний) на трех языках. Затем идет текст, который следует печатать **без переносов**, соблюдая следующие размеры полей: левое – 30 мм, правое – 10 мм, верхнее – 15 мм, нижнее – 20 мм. Абзацный отступ начинается с третьего знака. Формулы набирать только в приложении – **редактор формул (Microsoft Equation)**. **Таблицы, рисунки и схемы** печатаются без заливок.

В тексте в **квадратных скобках** даются ссылки на использованную литературу, **список литературы** печатается в конце статьи в количестве 5–15 наименований. Литература, представленная на кириллице, дается в двух вариантах – в оригинале и романизированным алфавитом (**транслитерация** – <http://www.translit.ru>).

После списка литературы должна быть **аннотация** (150–200 слов, 14 кегль) на трех языках, в которой указываются цель статьи и использованные методы исследования. Далее печатается **название статьи** также на трех языках.

Потенциальные авторы журнала должны в соответствии с заголовками придерживаться следующих правил по структуре статьи (**название, аннотация, ключевые слова, введение, материалы и методы, результаты, обсуждение, заключение, информация о финансировании (при наличии), литература, транслитерированный список литературы**).

Заголовки структурных элементов статьи должны быть выделены жирным шрифтом.

Текст статьи должен быть оригинальным, ранее нигде не опубликованным.

Статья проходит «слепое» рецензирование, рецензенты назначаются редколлегией журнала.

В конце статьи просим указать Ф.И.О. полностью, обратный адрес, телефоны, факс, адрес электронной почты (e-mail).

Ответственность за содержание статьи несет автор (авторы). Мнение Научно-редакционного совета не всегда совпадает с мнением автора (авторов). Редакционный совет оставляет за собой право публикации или отклонения статей.

В целях выявления и предотвращения научного плагиата в соответствии с «Положением об организации деятельности по выявлению и предотвращению научного плагиата в университете «Туран» редакцией журнала проводится проверка на антиплагиат статей, представленных для публикации.

Ссылка на наше издание при перепечатке обязательна.

Наш адрес: **050013, г. Алматы, ул. Сатпаева, 16А, университет «Туран».**

Телефон для справок: **8(727) 260-40-18, 260-70-00.**

Сайт: **<https://ejcrpp.turan-edu.kz/jour/index>**

Редакционная коллегия

**EURASIAN SCIENTIFIC JOURNAL OF LAW
(ESJL)**

**Scientific and practical journal
№ 4(9) 2024**

Computer layout: Zhuikova M.A.
Proofreader: Skuratova I.M.

Signed to the press on 24.12.2024
Offset paper No. 1,62 x 84/16. Density 80g/m².
Conditional printed sheets 8,0 Conditional publishing sheets 8,3
Circulation 500 copies
Order No. 16

Editorial Office address:
The original layout was prepared by the editorial and
publishing Department of Turan University

г. Алматы, ул. Сатпаева, 16А, университет «Туран».
Тел.: 260-40-18, 260-70-00.

ДЛЯ ЗАМЕТОК

ДЛЯ ЗАМЕТОК
